

Rodna gruda

IZ VSEBINE: Domovina izseljencem — Izseljenska matica je dobila novega predsednika — Tudi iz Francije, Holandije in Westfalije so prišli — I. Slokan: Tako je bilo v Beli krajini — Vera: Tudi umetniki so nas obiskali — Srečali smo se — A. Rejec: Hrast Beneške Slovenije — Po lepi domači deželi — Cvetko A. Kristan: Zlati jubilej Slovenske narodne podporne jednote — Domovina na tujih tleh — Kotiček za žene — Mladi rod — Pero izseljencev — Nekaj vprašanj iz socialnega zavarovanja (nadaljevanje) — J. H. Prvi koncert Florence Šiškovič v Sloveniji — Josip Jurčič: Jurij Kozjak (nadaljevanje) — Naslovna slika: Belokranjski motiv (foto Divjak).

Rojaki!

Sporočite nam,

kako vam je všeč „Rodna gruda“.

Kakšne slike bi želeli. Pošiljajte nam slike in dopise

iz vašega življenja. Pridobivajte nam novih naročnikov!

*Dom v Kamniški Bistrici pod vrhovi
Kamniških planin je ena od
najlepših izletniških točk
ljubljske okolice*

Opozarjamo naše rojake onstran meja, ki nameravate v letu 1954 v slovensko domovino, uredite svoj obisk tako, da si boste ogledali kulturno-zgodovinske in prirodne znamenitosti ljubljanske okolice

Gostinska zbornica

Ljubljana okolica

Parmova ulica 37

Izhaja desetkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2.50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8.40 mark, polletno 4.20 mark. — Argentina: letno 2 dol., polletno 1 dol. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/I.

DOMOVINA IZSELJENCEM

Letos je praznovala svobodna Jugoslavija svoj prvi Izseljenski teden. Predstavniki Izseljenskih matic iz vseh republik so to praznovanje določili v avgustu v dnevih od 15. do 22. zato, ker je takrat največ naših rojakov v rojstni domovini na obisku. S tem Izseljenskim tednom, ki ga bomo odslej praznovali vsako leto, hoče domovina dokazati, da svojih sinov in hčera ni in ne bo pozabila, pa čeprav so razkropljeni še tako daleč po svetu, obenem pa hoče izraziti svojo veliko hvaležnost, ker je niso pozabili in so ji pomagali v njenih najtežjih letih, ko se je krvaveča iz tisočerih ran borila za svojo svobodo, pa za vso pomoč v tistih prvih letih, ko smo morali iz ruševin vse čisto na novo zgraditi. Izseljenski teden pa je namenjen tudi Jugoslovanom v domovini, da jih še bolj seznanji z žiavljenjem in delom naših rojakov v tujini ter jih z njimi še bolj poveže.

Tudi pred vojno smo v Jugoslaviji praznovali »Izseljensko nedeljo«, ta praznovanja pa so bila le nekakšni poskusi in niso zajeli širokih množic. Takrat so v glavnem izzvenela v licemersko objokovanje težkih usod naših ljudi, ki so morali za kruhom na tuje, niso si pa upali povedati, da je bil prav državni sistem tisti, ki jih je k temu prisilil. Prav zato oblast v stari Jugoslaviji tudi niželela večjih obiskov rojakov.

Danes vam domovina na široko odpira vrata in vas sprejema z iskreno, toplo ljubeznijo. Pridite, dragi rojaki, in pogledjte: takšni smo in to imamo. Nič ne bomo pretiravali in prav ničesar ne mislimo skriti pred vami. Tudi svojih težav ne, ki jih danes še imamo, saj vemo, da nas boste prav razumeli, ker ste nam bratje po srcih in krvi. Vi prihajate iz dežel, v katerih si je že dolgo pred nami napredek utrl pot. Vaše žiavljenje je danes v mnogčem lažje od našega. Za to ste morali garati dolgo vrsto let. Tudi mi nismo držali križem rok. A to, kar imamo zdaj, smo si morali ustvariti tako rekoč iz nič in to šele pred nekaj leti, po osvoboditvi. Zato se naše žiavljenje zdaj res ne more primerjati z vašim. Marsičesa še nimamo, marsikaj je pri nas še mnogo dražje kot pri vas. Tisti, ki so videli našo deželo pred tridesetimi leti, se čudijo, ko obiskujejo naše nove velike tovarne, ki smo jih prva leta po osvoboditvi prav vsi pomagali graditi, ko vidijo nove hidrocentrale, znanstvene ustanove in železniške proge, ki jih je zgradila naša mladina.

»Vi imate zdaj doma Ameriko,« je dejal rojak in odkritosrčno dostavil: »Če človek vsega tega ne bi videl na lastne oči, ne bi mogel verjeti, da ste v teh nekaj letih po osvoboditvi tako napredovali.«

Na takšne izjave smo seveda ponosni. Res, marsikaj že imamo in tudi našo deželo lahko smelo uvrstimo med napredne dežele sveta. Česar pa še nimamo, bomo imeli čez nekaj let in če še ne bomo imeli mi, bodo prav gotovo imeli naši otroci. Saj imamo trdno voljo, odločnost in pripravljenost, da zgradimo, kar nam še danes manjka, zaupanje v boljšo bodočnost, ki jo sami ustvarjamo, ljubezen do svoje domovine in polno zaupanje v naše državno vodstvo. V Izseljenskem tednu smo še posebej mislili z veliko ljubeznijo na izseljensko mladino z željo, da bi prav tako v čim večjem številu obiskala rojstno, napredno domovino svojih staršev in jo vzljubila.

IZSELJENSKA MATICA JE DOBILA NOVEGA PREDSEDNIKA

Ivan Regent, priljubljen slovenski javni delavec — novi predsednik Izseljenske matice

Delo pri Matici zavzema z vsakim letom širši delokrog in tako je bil Tone Seliškar, ki je bil njen predsednik od ustanovitve, to je od l. 1951, zaposlen vsak dan skoraj od jutra do večera ter se ni mogel več posvečati pisateljevanju. Zaradi tega in tudi zaradi bolezni, ki ga muči že več let, je podal ostavko na predsedniško mesto. Ker so ti razlogi res upravičeni, je glavni odbor Matice na izrednem občnem zboru, ki je bil 7. avgusta, sprejel Seliškarjevo ostavko na predsedniško mesto ter mu obenem izrekel zahvalo za njegovo dosedanje delo pri Matici. Seveda bo tov. Seliškar še nadalje ostal član glavnega odbora Matice, kjer se bo predvsem posvetil urejevanju Izseljenskega koledarja.

Nato je občni zbor soglasno izvolil za novega predsednika Slovenske izseljenske matice člana Glavnega odbora Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije Ivana Regenta, popu-

larnega in izredno priljubljenega slovenskega javnega delavca. Ivan Regent je po rodu Tržičan, rojen je bil 24. januarja 1884 na Kontovelu pri Trstu. Še na pol otrok, ko mu je bilo komaj trinajst let, si je z delom svojih rok služil kruh. Kot delavec pa se je neprestano učil in izobraževal sam ter učil in vzgajal tudi svoje delovne tovariše. Krvavo zadušena stavka tržaških delavcev mu je pokazala smer vse njegove poznejše plodne življenjske poti, ki je bila posvečena nenehni vztrajni borbi za pravice delavcev. Tej veliki nalogi se je posvečal z vso predanostjo in najzvestejšo ljubeznijo. Urejeval je delavske časopise ter pridno sodeloval pri kulturno prosvetnem delu. Bil je med ustanovitelji prosvetnega društva Ljudski oder na Primorskem itd.

Ljudski oder je imel po Regentovi zaslugi 64 podružnic po vsej Primorski. Enako je skrbel za delavske knjižnice, ki so bile v mnogih slovenskih občinah Primorske, saj se je zavedal, kako velikega pomena je za delavstvo vsestranska izobrazba. Njegovo delo na kulturnem področju je bilo tako uspešno, da je opozorilo nanj Ivana Cankarja, ki mu je postal iskren prijatelj.

Vsakdo ve, da pot, kakršno si je izbral Ivan Regent, ni mogla biti lahka. Zvezana je bila z velikimi napori, žrtvami, brezposelnostjo, stradanjem in preganjanjem. Vse to pa na njem ni pustilo vidnih sledov. In ko je letos neumorno delaven, kakor vsa leta, in mladeniško čil praznoval svojo sedemdesetletnico in ga je nekdo vprašal, katera je tista skrivnost, ki ga je ob tolikšni delavnosti in tolikšnih preizkušnjah ohranila tako čvrstega, je preprosto povedal:

»Nič posebnega. To je bila samo dobra volja...« In se je zasmejal tako, kakor se on pač zna.

Izseljenska matica je ponosna, da ima v svoji sredi moža, kakršen je Ivan Regent, saj ji je porok, da bo njeno delo tudi v bodoče uspešno.

s.

Tudi iz Francije, Holandije in Westfalije so prišli

V avgustu je Matica res v polnem pomenu besede zaslužila svoje ime. V našem uradu je od zgodnjega jutra živo kakor v pravem čebelnjaku. Rojaki, ki so prišli na obisk v svojo ljubo domačo deželo, prihajajo k nam v najrazličnejših zadevah. Radi jim svetujemo, in pomagamo, če je to le mogoče. Mnogi nas pridejo samo pozdravit. Po domače, prav po

Skupina rojakov iz Pas de Calais ob prihodu v domovino

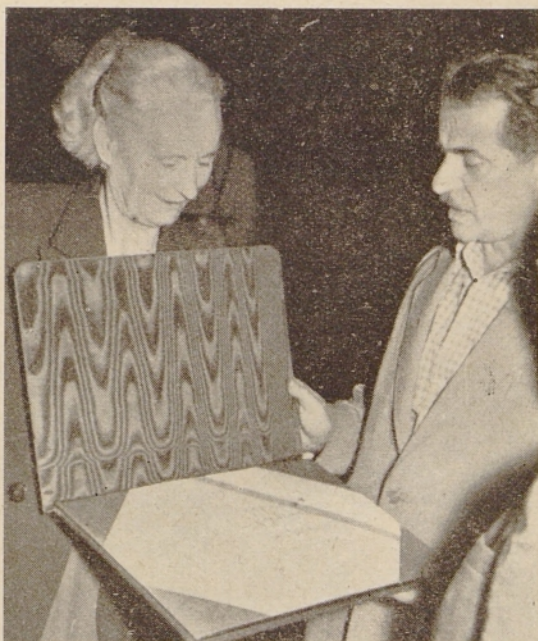
kranjsko si ob čašici naše slivovke stisnemo roke, veseli, da se osebno spoznamo. Prvi obiskovalci iz Amerike so se od nas že poslovili in zdaj že prejemamo njihova pisma, v katerih nam pišejo, kako so še vsi prepolni vtisov iz stare domovine ter obljublajo, da nas prav kmalu spet obiščejo. Medtem se je že druga skupina ameriških rojakov udeležila Putnikovega izleta po lepi Sloveniji. Zdravi in sila navdušeni so se vrnili. Le rojak Jože Cipot iz New Jerseyja si je nekoliko ožulil nogo, medtem ko to pišemo, se je pa prav gotovo že pozdravil, kar mu mi iz Matice in tudi prav gotovo vsi rojaki iz srca želijo.

V avgustu so obiskale domače kraje večje skupine rojakov iz evropskih dežel, ki so prišli v domovino na tri- do štiritedenski dopust. Obiskala nas je prva skupina rojakov iz Francije, in sicer iz Pas de Calais in Pariza pod vodstvom rojaka Demšarja. Dalje dve skupini rojakov iz Holandije. Prva pod vodstvom rojaka Anderluha, predsednika društva »Edinost«, druga pod vodstvom rojaka Strmana. Rojak Čebin nam je pa pripeljal skupino 148 »Westfalcev«. 16. avgusta smo pozdravili v naši sredi letošnjo najštevilnejšo skupino — 552 rojakov iz Francije, iz Merlebacha, Freiminga, Stiringwendela, Crentzwalda, Boulignya in Tuequegnieuxa. Z njimi je pripotovala tudi skupina 9 otrok naših rojakov, ki bodo na povabilo Slovenske Matice preživeli nekaj tednov na našem Jadranu v znanem kopališču Crikvenici. Tudi iz ZDA še vedno prihajajo dragi gostje. Med drugimi se je oglasil nedavno pri nas na Matici rojak Anton Garden iz Mattawana v državi Michigan, prizadeven kulturni delavec med ameriškimimi ro-

jaki in nekdanji urednik »Prosvete«. Spremlja ga soproga, rojena Američanka, ki je zdaj prvič v Jugoslaviji.

Marsikaj bi lahko zapisali o teh srečanjih, toda prostora je malo, zato bomo prepustili glavno besedo rojakom samim, da vam povedo, kako je bilo, ko se vrnejo. Da so v domovini iskreno dobrodošli, jim je povedal že sprejem na Jesenicah, kjer so jih Jeseničani pričakali z godbo in cvetjem. Do tja so jim prišli nasproti tudi nekateri člani Slov. izseljenske matice, na ljubljanskem kolodvoru pa jim je zaželel iskreno dobrodošlico podpredsednik Matice in zvezni ljudski poslanec Tomo Brejč. Skupina rojakov iz Holandije, ki jo je vodil rojak Anderluh, je položila venec na grob narodnih herojev v Ljubljani. Ti izseljenci so izročili Matici tudi 70 holandskih guldenov za poplavlence v Celju. V isti namen so rojaki iz Westfalije po vodji skupine rojaku Čebinu izročili Matici 7000 dinarjev in 125 mark, društvo »Slavček« iz Freyminga pa 27.500 frankov. Izseljenski matici so rojaki prinesli lepa spominska darila, ki so nam dyakrat dragocena zato, ker so nam dokaz, da čutijo in razumejo delo in pomen Izseljenske matice.

Preden pride do vas ta številka »Rodne grude«, bodo naši dragi gostje iz evropskih dežel zopet pri svojih družinah. Teško je bilo slovo, tako pristrčni so bili stiski rok in vzkliki »Na svidenje!«, da smo prepričani, da jim je bilo prijetno bivanje v domači deželi in da se bomo prav kmalu zopet srečali. Na svidenje!

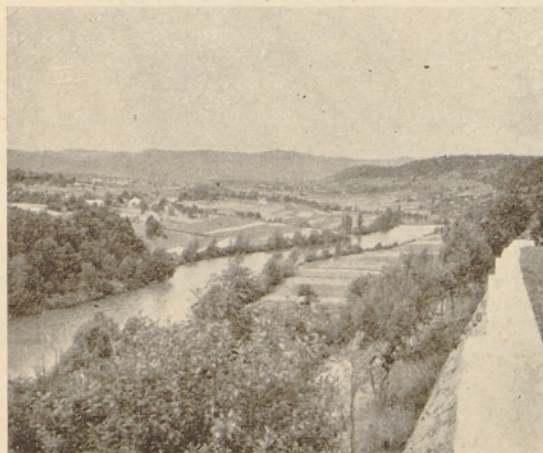

Rojakinja Seničarjeva iz Liepina v Franciji pri prihodu v domovino izroča tajniku Izseljenske matice Albertu Soaglju spominski album, darilo Udruženja Jugoslovancev v Seberni Franciji

Poleg predstavnikov oblasti so se slavnostnega zborovanja udeležile tudi belokranjske partizanske mamice

Bela krajina — deželica belih brez, pridnih dekliških rok in zlatih src. Saj jo poznate. Kaj je ne bi. Toliko njenih sinov in hčera se je razlilo po svetu — s seboj so ponesli svoje pridne roke, pa v srcu sonce in pesem domačih gor. Tudi mi vsi jo poznamo. Spoznali smo jo v najtežjih dneh, ko se je kovala usoda domovine. Kaj vse bi se dalo napisati iz tistih časov! Zmanjkalo bi besed za vse tiste čudovite zgodbe o belokranjskih ljudeh, ki so čisto pozabili nase in dali prav vse za svobodo. Kakor legenda je zgodba male belokranjske pastirice Albince Malijeve, ki je drobna in šibka, na pol otrok, sama težko ranjena v najtežjih položajih reševala ranjence in jim pomagala. In zgodba junškega Ilije Badovinca, preprostega belokranjskega kmeta, ki je postal sposoben poveljnik, legendarni junak, strah in trepet

Iz deželice belih brez in zlatih src: Kolpa pri Vinici

Tako je bilo

sovražnika. Jože Mihelčič, Janko Brodarič, Milka Šobarjeva, Janko Stariha, Martin Južna, Drago Jerman, Franc Hočevar, Alojz Fabjan, Vinko Švajger, Franci Šetina, Franci Planina — to je samo nekaj imen, to je samo nekaj junakov, ki jim sledi še dolga, dolga vrsta. Pa kaj bi z imeni in zgodbami.

22. julija letos je Bela krajina spregovorila sama ob prazniku desete obletnice prvega zasedanja Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, ki je predstavljal prvo ljudsko oblast na svobodnih tleh domovine.

Sonce, ki je letos tako skopo, je ta dan razlilo vse svoje zlato na deželico belih brez,

Kakor nekoč na partizanskih mitingih, so se partizani ob zvokih harmonike veselo zavrteli z belokranjskimi dekleti

v Beli krajini

ki je bila vsa v mlajih in zelenju. Ceste so se izpremenile v živa mravljišča. Kakor nekoč so po njih korakale partizanske brigade. Na prsih mnogih borcev so blestela odlikovanja. Vriski harmonik so se prepletali z borbena partizansko pesmijo. In kamioni, kamioni... v dolgi nepretrgani verigi... in spet vriski, pesmi, harmonike... Tako so prihajali gostje v Belo krajino od vseh strani. S Štajerske, z Gorenjske, Dolenjske, s Primorske, pa Koroške, iz Trsta in s Hrvaške. Vse te množice so se zgrinjale v Črnomlju, kjer je bila ta dan glavna prireditev, ki je bila ob tem ljudskem prazniku letos največja v Sloveniji.

Na velikem ljudskem zborovanju so se srečali stari znanci iz dni borbe. Toliko so si imeli povedati. Toliko zgodb in spominov je oživelo... Ob rujni kapljici in na ražnju pečenem janjčku so se razpletli pomenki. Mlad letalski oficir je ves razvnet pripovedoval: »Oh, nikamor nisem tako rad šel kakor sem. Tega nihče ne more razumeti, kdor ni v tistih dneh živel tu in se boril... Ti ljudje tukaj, te belokranjske mamice, prav vsako bi najraje objel in jo pobožal po njenih raskavih, zdelanih rokah. Kako so takrat skrbele za nas! Nič živine ni bilo več po vaseh, pa so nam prignale zadnjega vola, s katerim so orali v treh vaseh... 'Nate, vzemite, za nas ne skrbite, bomo že kako.' In so orale same in otroci.«

Harmonike so veselo vriskale. »He, Barica, ti tukaj! Pozdravljena!« Partizanski borec se je odtrgal od gruče in odhitel k dekletu, ki se mu je zardelo smehljalo. »Saj vas ne bi več spoznala, če ne bi bili v uniformi, kot takrat...« »Tikaj me, Barica, Tone mi reci, kakor včasih. In kakšen deklíč si postala iz tište punčke, ki nam je tako zvesto nosila hrane... Pojdi z menoj, da te še drugi vidijo, tam so Tine, France in Rudi, saj se jih še spomniš...« Smejoč sta odhitela proti gruči.

Takšnih srečanj je bilo toliko, toliko... Harmonike so vriskale, vmes so se preple-

Mimo belokranjskih hišic, ki so jih pozdravljale na nogo prebeljene in okrašene, so pojoč korakale partizanske brigade

tale partizanske pesmi. In spet so se zavrteli nekdanji borci z Belokranjicami, kakor takrat pred desetimi leti na partizanskih mitingih.

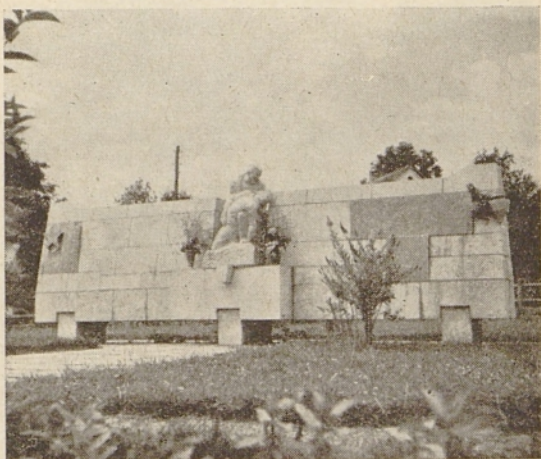
Proti večeru so se začele množice razhajati... Vse ceste, ki teko iz Črnomlja, so bile spet živo mravljišče, v dolgih verigah so po njih vozili kamioni in avtobusi.

»Čeprav me noge bole, bi sem še enkrat šla,« je rekla starejša žena možu. »Bilo je lepo. Teh dni ne bom nikoli pozabila.«

»Res, lepo je bilo,« ji je pritrdil...

In tako smo mislili prav vsi. Bilo je lepo in Črnomlja in Bele krajine ne bomo nikoli pozabili...

Zdaj deželica belih brez in zlatih src spet sameva. — Enaindvajset belih spominskih plošč, ki so bile odkrite v teh dneh, pa bo živo pripovedovalo bodočim rodovom, kako je v viharju najtežjih dni v Beli krajini vznikla in rasla naša svoboda. Ina Slokan

Spomenik padlim v Gradacu

TUDI UMETNIKI SO NAS OBISKALI

V uradu Slovenske izseljenske matice je iz dneva v dan bolj živahno. Rojaki, ki prihajajo na obisk v rojstno domovino iz najrazličnejših delov sveta, se v razveseljivem številu oglašajo pri Matici. Zanimivo je videti, kako se srečujejo »Amerikanci«, »Francozi«, »Holandci«, »Belgijci«, »Westfalci« in drugimi. O vsakomer, ki se oglasi, bi lahko napisali nekaj lepega in toplega — nekaj, kar žari vsakemu Slovencu iz oči, ko pride med svoje rodne brate in sestre, pa naj si bo s tega ali onega kontinenta. Preveč bi bilo, če bi pisali o vseh, saj za to ni prostora in za to tudi ni besed, kajti to, kar čutijo rojaki in kar čutimo mi ob srečanju z njimi, se ne da povedati. V srečnih smehljajih, v tistem ognju v očeh, v toplem stisku rok je povedano vse...

Pa vendar, poskusimo prikazati nekaj sličic s teh srečanj. Letos imamo še prav posebne obiske, polne presenečenj in radosti. To so naši mladi glasbeni talenti, ki žive v tujini. Omejimo se danes nanje, pa si jih ogledimo:

»Dobro jutro, nič pisma?« se simpatično nasmehne in nestrpno seže po levem predalu pisalne mize, kajti ona že ve, da hrani tajnik Matice tam njena pisma. In potem poskoči in zavriska kot otrok s šopom pisem v rokah.

Uganili ste, kajne, da je to naša Florence Siskovich, po naše Cvetka. O tej mladi, nadarjeni pevki, štipendistki Izseljenske matice, smo že pisali, pa tega ne bomo ponavljali. Hočemo vam povedati le to, da vaša in naša Cvetka že

prav lepo slovensko govori in tudi že kar po »slovensko« živi. Četudi nestrpno pričakuje pošto iz Amerike, se ima pri nas prav dobro in ima dovolj prijetne družbe. Pridno se že »potepe« po lepih slovenskih krajih, dela izlete v naše hribe in se kar dobro počuti brez »care«. Pešačenje in hribolazenje ji koristi, saj izgleda kot kako zdravo, zagorelo kranjsko dekle.

Seveda zraven počitnic, ki jih zdaj uživa, tudi že dela. Dne 30. junija je imela v Mariboru svoj prvi samostojni koncert, ki so ga glasbeni kritiki zelo dobro ocenili.

V avgustu bo Cvetka nastopila na kulturni prireditvi v Ljubljani in na Centralni prireditvi v Zagrebu, ki bosta v okviru Izseljenskega tedna. No, potem pa bo skoraj jesen, začel se bo študij. Siskovicheva se bo resno poprijela dela in prepričani smo, da z uspehom.

*

Obiskala nas je tudi rojakinja Tončka Simčičeva iz Miamijsa, Florida. Neopazno se je pomešala med ostale rojake, tiha je bila in skromna, pa človek po njenem obnašanju ne bi mogel uganiti, kaj se skriva za tistim prijaznim, veselim obrazom. Zelo se je zanimala za delo Matice, za »Rodno grudo« in druge stvari, potem pa je neopazno, kot je prišla, odšla.

Nekaj dni za tem smo pred odhodom prvih izletnikov, ameriških Slovencev, ki so odšli za osem dni po Sloveniji, imeli majhno slavnost. Med drugim nam je zapel tudi Slovenski oktet in glej, takrat se naša simpatična Tončka kar na lepem znajde s šopkom rož med našimi pevci. Po prisrčnem stisku rok so jo vzeli medse in je — zapela. Mi, ki je prej nismo poznali, smo kar obstali. Srebrn, prodoren sopran nas je vse silno iznenadil in navdušil. Odkrili smo nov pevski talent med našimi rojaki-obiskovalci in od takrat naprej Simčičevi nismo dali več miru. Na izletu nam je prepevala kot slavček. V Vikici Poljšakovi iz Clevelanda pa je imela odličnega pomočnika.

Tudi naši fantje iz Okteta so bili srčno veseli dobre slovenske pevke, kj je prišla iz daljne Amerike, da tudi z njimi zapoje. »Dober glas gre v deveto vas«, pravijo, no, pa so za Tončkin sopran čuli tudi v Radiu Slovenija in posneli nekaj njenih pesmi. Simčičeva bo s svo-

Pianist Anton Soler-Biljenski

jim nastopom obogatila tudi program Izseljenskega tedna.

*

In tretje presenečenje: V pisarno se pri-
meje mlad plavolas fant.

»Me ne poznate? Ma jaz sem Soler.« se je predstavil v pristni primorski govoricí in kot da je s seboj prinesel košček goriškega sonca, so mu blestele oči, takšen je bil njegov smeh in toplo prijateljstvo, ki ga je takoj sklenil z vsemi v rojstni domovini.

Anton Soler-Biljenski je prišel iz Argentine kot priznan pianist, čeprav mu je komaj 24 let. Rojen je bil v Biljah pri Gorici, od tod tudi pridevek k imenu — Biljenski. Že kot devetleten deček je javno nastopil v Gorici. Ljubezem do glasbe je podedoval po očetu, ki mu je bil prvi učitelj. Izpite pa je položil v Trstu. Glasbeni študij je nadaljeval v Argentini pri enem najboljših profesorjev Fanielliju. Kljub težavnim razmeram, saj ni imel niti lastnega klavirja, je z vztrajnostjo in pa s pomočjo dobrih prijateljev uspel. Buenos Aires je poln umetnikov, publika pa je sila zahtevna; a ko umetnik prodre, ga vzljubi ne glede na njegovo narodnost. Tako je tudi Anton Soler že lani dobil visoko priznanje. Na natečaju Konservatorija sv. Cecilije je bil med 54 tekmovalci prvi; za to je prejel zlato medaljo, kljub temu, da ni gojenec tega konservatorija. Nagrada mu je bila slovesno izročena na koncertu ob iskrenem odobravanju publike.

Biljenski stalno nastopa pri prireditvah Slovenskega podpornega društva v Villi Devoto ter vsako nedeljo v slovenski oddaji po radiu. Prireja tudi samostojne koncerte s simfoničnimi orkestri. Gostoval je že v Cordobi, Bahii Blanci, Rosariu, La Plati in drugod. Jugoslovanska kolonija v Buenos Airesu mu nudi mnogo pomoči. Letos v februarju pa je sprejel povabilo za gostovanje po Jugoslaviji in je 20. julija z velikim uspehom nastopil na dubrovniškem festivalu.

Ko bo prepotoval še druge kraje Jugoslavije, se bo spet vrnil k nam. S ponosom in veseljem bomo njegov nastop uvrstili med program Izseljenskega tedna. Priredil bo tudi samostojen koncert v Novi Gorici in v Št. Petru pri Gorici, dobiček pa bo daroval kot pomoč za izgradnjo kulturnih domov v obeh krajih.

*

To pa še ni vse. Če bi prišli prejšnji teden na Matico, bi od presenečenja najbrž že pred vrati obstali. Iz pisarne so se namreč razlegali veseli zvoki klavirske harmonike. Kaj pa je to? — bi se vprašali. Spet rojak — muzikant. Ta pa je prišel iz Francije. »Edy Radio« ga kličejo v Franciji: tako se imenuje njegov popularni jazz-orkester. Na obisk v domovino pa je prišla skoro vsa družina. Oče Radič Jože je pripeljal v svojem avtomobilu svoja sinova Edija in Rudija, ta dva pa svoje glasbene rekvizite, Edi harmoniko, Rudi pa čuda različnih jazz-instrumentov in velik koš dobre volje. Do-

ma v Giraumontu sta pustila le še dva brata, ki sta tudi obadva muzikanta. Na obisku v domovini je tudi njihova dobra mati, dobra slovenska mati, na katero smo ponosni, saj vsi njeni štirje fantje govorijo lepo slovenščino, čeprav so obiskovali le francoske šole. Očetu Radiču, ki je tudi sam glasbenik, pa gre spričo njegovega trdega življenja, ki ga ima v tujini kot kovač, še posebna pohvala, ker je postavil na noge tako lepo, pridno družino. Ves čas svojega življenja v Franciji aktivno sodeluje v raznih kulturnih in glasbenih krožkih.

Edi igra harmoniko od svojega štirinajstega leta, danes pa, čeprav mu je šele dvajset let, že sam sklada. Že leta 1952 je na šampionatu v D'Alsace-Lorraine dobil za priznanje zlato medaljo in pokal. Letos 27. maja pa je v Belgiji dobil prvo nagrado kot najboljši klavirski harmonikaš, kot klasik in virtuoz. V njegovem predvajanju, ki ga je posnel tudi Radio Slovenija, je čutiti sistem temperamentne italijanske šole in izredno muzikalnost. Naravnost čudežna je gibčnost njegovih prstov, ki plešejo po tipkah, da kar strmiš, in čudovite so mehke in tople melodije, ki jih je mladi umetnik zлил v svoje skladbe.

V orkestru »Edy Radio«, ki ga vodi naš mladi Radič, sodelujejo razen bratov Radičev mladi muzikanti italijanskega, poljskega, francoskega, luksemburškega porekla in drugi. Fante vseh mogočih narodnosti pa Edi složno in uspešno vodi in je njegov orkester prava senzacija.

Vera

Pecka Tončka Simčičeva

SREČALI SMO SE

Na veselem prvem izletu po lepi Sloveniji smo se srečali tudi z nekaterimi pridnimi članicami organizacije Progresivnih Slovenk Amerike. Rojaki-

Anna Zaitz

nja Viki Poljšakova, ki je po rodu Ljubljanka, je marljiva Progresivka. V Clevelandu živi že nad 40 let. Tam si je ustanovila družino in danes s ponosom pove, da je že babica, čeprav ji na zunaj tega nihče

ne bi verjel. Viki Poljšakova je članica Glavnega odbora Progresivnih Slovenk Amerike in članica krožka št. 2 ter se zlasti udeležuje na prosvetnem področju. Članice krožka so se zelo izkazale v zbirkah za staro domovino. Leta 1949 so organizirale veliko akcijo za zbiranje znanstvene literature za ljubljansko univerzitetno knjižnico. Ta akcija je zelo lepo uspela. Mnogo so tudi pomagale slepi in gluho-nemi mladini v Sloveniji.

Viki Poljšakova je izvrstna pevkica in je članica pevskega društva »Zarja« že 35 let. Pela je na vseh dosedanjih nastopih »Zarje«, ki prireja svoje koncerte dvakrat na leto. Seveda je sodelovala tudi na nešteti drugih prireditvah.

Rozi Jurmanova, neločljiva prijateljica Viki Poljšakove, je seveda tudi članica krožka št. 2 Progresivnih Slovenk v Clevelandu. Doma je iz Kamne gorice in je zapustila svoj rojstni kraj prav tako kakor Viki

leta 1915. Rozi se pa imenitno razume na kuho, saj ima doma restavracijo. V krožku ji pravijo »ta pridna«, ker je res neumorna kakor čebelica. Na

Rosie Jurman

vseh piknikih in prireditvah je zraven s svojo »čarodejno kuhalnico« in kar ona ustvari, je res imenitno. Najbolj mojstrsko zna pa Rozi pripraviti golaž.

Rojakinja Anna Zaitz, doma iz Spodnje Slivnice pri Grosupljem, je predsednica krožka št. 1 v Clevelandu, kjer marljivo deluje tudi rojakinja Josefina Šušteršič, ki se je tudi udeležila izleta. Anna Zaitz je tudi prišla v Ameriko l. 1915 in je letos po 40 letih obiskala svoje domače kraje. V organizaciji Progresivnih Slovenk dela že nad deset let. Krožek št. 1 se je zlasti izkazal pri zbirki za nakup rentgenskega aparata, namenjenega ljubljanski bolnišnici za duševne bolezni.

Vsem tem dragim rojakinjam in tudi tistim, ki jih ne navajamo z imenom, želimo, da bi odnesle iz domačih krajev čez široko morje prav prijetne spomine.

Na sprejemu v klubu poslanec. Od leve proti desni rojakinje: Johana Klančnikova, Viki Poljšakova, Helen Vičičeva, Dory Sodnikova, Betty Nadbornikova in Zima Vrščaj-Holyjeva

Hrast Beneške Slovenije

Malokdo v revni Beneški Sloveniji pride do tega, da bi končal srednjo ali višjo šolo ter da bi nato poučeval in vodil svoje revno ljudstvo in ga vodil k napredku.

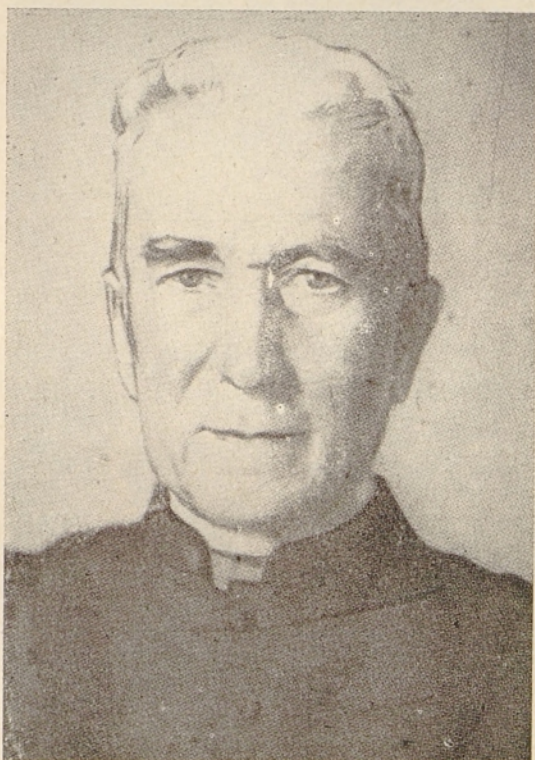
Italijanske oblasti so razpredle okrog in okrog Beneške Slovenije mrežo dijaških zavodov, kamor lovijo otroke iz vasi Beneške Slovenije. Tam jih učijo samo o veličini italijanskega naroda, niti besedice pa o lastnem slovenskem narodu, ki je sicer majhen, toda spada med najkulturnejše na svetu. Slovenski otroci, ki zrastejo v teh italijanskih zavodih, so izgubljeni za slovensko ljudstvo, ker služijo le italijanskemu narodu in povečujejo njegovo slavo. Mnogi izmed naših ljudi v Severni in Južni Ameriki ter v Franciji so imeli priložnost gledati v poslednjih letih predstave lutk in marionet svetovnoznane marionetnega gledališča Viktorja Podreka, ki je tudi eden izmed velikih, izgubljenih sinov Beneške Slovenije.

Tudi Ivan Trinko, ki je umrl 26. junija 1954 v svoji rojstni gorski vasi Trčmun, tik ob jugoslovansko-italijanski meji, v starosti 92 let, je podlegel v svojih mladih letih kot dijak zapeljevanju italijanske kulturne propagande. V Vidmu, kjer je študiral, pa mu je po naključju prišla v roke slovenska knjiga, ki mu je odkrila, da je tudi slovenski narod kulturni, da ima svoje knjige in da se mu ni treba sramovati pred Italijani svojega materinega jezika. Stari slovenski pesnik Peter Podreka ga je pripeljal v veliko družino slovenskih in slovanskih pisateljev.

Ivan Trinko ni bil navaden voditelj svojega ljudstva v Beneški Sloveniji, ki bi le s spretno besedo in politično taktiko vodil ljudske množice. Bil je sam, čisto sam izza mej italijanske države in je moral učiti prav tako osamljeno in zapuščeno ljudstvo Beneške Slovenije, ki ni poznalo ne šol ne časopisov ne političnih strank ne uradnikov ne sodnij, v svojem materinem jeziku.

Ivan Trinko je sicer končal srednjo in visoko šolo v Vidmu, toda vse to je bilo malo, komaj uvod za ogromno breme, za javno delo, ki ga je opravljal nad šestdeset let med svojim ljudstvom. Z lastno pridnostjo in prizadevnostjo je postal strokovnjak, učitelj, pisatelj in buditelj na vseh mogočih področjih, ker ljudstvo Beneške Slovenije ni imelo nikogar razen njega. Bil je v pravem smislu self-made man, kot pravijo Američani.

Trinko je zlagal pesmi in pisal povesti za svoje ljudstvo, komponiral pevske in instrumentalne skladbe, risal in slikal pokrajinske slike, zastopal kot pokrajinski svetovalec svoje ljudstvo v čisto italijanskem pokrajinskem svetu v Vidmu, preučeval je zgodovino in stare papirje o Beneški Sloveniji, pisal filozofske razprave in istočasno preučeval vsakdanje probleme o živinoreji, sadjarstvu, gozdarstvu in izseljevanju iz Beneške Slovenije. Ivana Trinka so poznali prav tako številni italijanski znanstveniki kot vsi slovenski kulturni možje njegovega časa. Ni bilo slovanske prestolnice, v

Monsignor Ivan Trinko, učitelj in buditelj beneških Slovencev

kateri ne bi imel Trinko med pisatelji in univerzitetnimi profesorji svojega prijatelja. Kdorkoli od tujcev je hotel pisati o Beneški Sloveniji, o slovenskih narečjih v teh najbolj zahodnih slovenskih dolinah, se je moral obrniti na Trinka, da mu je pomagal z nasveti. Za Italijane je pisal slovnice slovenskega jezika in zgodovino jugoslovanskih narodov.

Trinko je bil trden most, ki je vezal italijanski kulturni svet z jugoslovanskim na vzhodni obali Jadrana. Bil je pa tudi trden in neupogljiv borec proti vsem, ki so njegovemu ljudstvu v Beneški Sloveniji kratili narodne in socialne pravice. In teh roparjev je bilo dosti. Zato se je moral vse svoje dolgo življenje neprestano boriti. Prevalil je že 80. leto, ko so med zadnjo vojno njegovi rojaki vzeli v roke puške in se borili v vrstah slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja še za osvoboditev slovenske zemlje ob Nadiži. Ob strani jim je stal Ivan Trinko z vsem srcem in simpatijami.

Bil je kakor hrast, ki je s širokimi vejami svojih sposobnosti in svoje delavnosti ščitil vso Beneško Slovenijo. Omahnil je šele takrat, ko je mlada podrast, mladi rod po njegovem zgledu začel organizirati preproste zbegane ljudi in jim dal v roke prvo branje v slovenskem jeziku, list »Matajur«.

A. Rejec

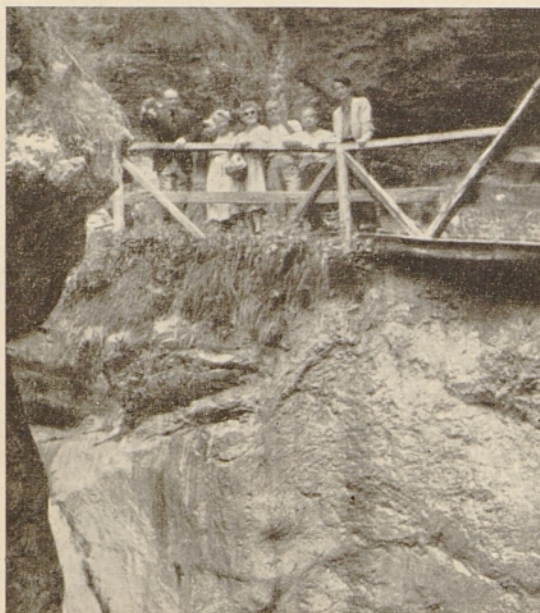
Po lepi

Skupina rojakov iz Holandije, ki jo je vodil rojak Anderluh, je položila venec na grob narodnih herojev v Ljubljani. Spredaj podpredsednik Matice zvezni poslanec Tomo Brejc

Se dve sliki s proega izleta rojakov po lepi Sloveniji. »To je čudovita dežela in čudoviti ljudje!« je večkrat nardušeno dejal Mr. Reut, ameriški novinar iz Cincinattija, ki je že mnogo prepotoval in je zdaj prvič obiskal Jugoslavijo

Pri povratku iz bolnice »Franje« smo se ustavili na ozki leseni broi. Rojak Pink je v spomin živim in mrtvim junakom iz bolnice »Franje« orgel v globok tolmun šopek rož

KLJUB SODNI ODLOČITVI OČE ŠE NIMA SINA

Kakor mnoge druge otroke iz Slovenije so Nemci med zadnjo vojno odpeljali tudi malega Franca Zagožna. Otroka je posvojila neka belgijska družina. Ko je po dolgem iskanju, ki je trajalo več let, obupani oče končno našel svojega sina, je moral s pomočjo sodišča zahtevati, da mu tuja družina otroka vrne. Proti temu pa se je kmet Chatrain, ki je otroka posvojil, pritožil, toda sodišče je ponovno razsodilo, da mora otroka vrniti pravemu očetu. Po drugi razsodbi pa je enajstletni France Zagožen izginil. Domnevajo, da ga je Chatrain odpeljal iz Belgije v Nemčijo. Vse to je izzvalo silno ogorčenje v Sloveniji. Zveza ženskih društev Slovenije je poslala protestno resolucijo belgijskemu poslaniku, v kateri poziva Belgijke, naj obsodijo tiste, ki so si umazali roke s tem nečloveškim dejanjem. Tudi Zveza prijateljev mladine Slovenije je v imenu sto tisoč članov poslala poziv, naj belgijsko sodišče pravično razsodi in vrne otroka pravemu očetu. Po zadnjih vesteh je bil Chatrain aretiran in se bo moral zagovarjati zaradi nasilne ugrabitve otroka.

HUDO NEURJE NA GORIŠKEM

Dne 29. junija je na Goriškem divjalo silno neurje z debelo točo, ki je povzročila zlasti v sadovnjakih na Grgarskem veliko škodo. Na Spodnjem Vipavskem in v okolici Šentpetra so bili zelo poškodovani posevki žit in trta. Močno so bili poškodovani tudi daljnovodi in druge električne naprave. V Brdih, kjer imajo organizirano obrambo proti toči, pa se jim je posrečilo, da so se ubranili toče in je namesto te le močno deževalo.

POMOČ POPLAVLJENIM KRAJEM

Celjski okraj, ki so ga nedavno poplave tako hudo prizadele, je do 15. julija prejel 40 milijonov 596.188 dinarjev pomoči. Od tega je 20 milijonov prispeval Izvršni svet Ljudske republike Slovenije, drugo pa razne organizacije, delovni kolektivi in posamezniki. Razen tega je bilo zbranih več deset tisoč kosov raznih oblačil, perila, pohištva in drugih predmetov. Mnogim bodo oblasti pomagale tudi tako, da jim bodo priskrbele primerno zaposlitev, ki je morda prej niso imeli. Okrajna zadružna zveza je brezplačno obdelala in posejala nad 500 ha uničenih polj. Prispevki pa še vedno prihajajo.

NOVO MESTO NA ZEMLJEVIDU JUGOSLAVIJE

V letošnjem družbenem planu je določenih tri sto milijonov din za dograditev pristanišča Ploče. Ploče pred vojno niso bile zaznamovane na jugoslovanskih zemljevidih. Prvi stanovalci so prišli tja po osvoboditvi. Prvo zidano zgradbo so zgradili leta 1948. Ploče bodo postale eno največjih tovarnih pristanišč in skupaj z Barom izhodišče za izvoz blaga iz vse vzhodne Jugoslavije.

domači deželi

PRVI INDUSTRIJSKI OBRAT V HRPELJAH PRI KOZINI

Nedavno je v Hrpeljah pri Kozini začela obratovati nova tovarna za stekleno galanterijo. Za novo tovarno je bil preurejen bivši dijaški dom. To je prvi moderni industrijski obrat v tem pasivnem istrskem predelu. Tovarna bo v začetku zaposlila 100 delavcev. V načrtu pa imajo njeno postopno razširitev, pri čemer se bo tudi število zaposlenih povečalo od 100 na 300.

OBCINSKI PRAZNIK V TUHINJU

Dne 8. julija so v Tuhinju praznovali svoj občinski praznik z lepo spominsko proslavo in odkritjem plošče v počastitev vseh domačinov, ki so za svobodo žrtvovali svoja življenja. Ta dan so izbrali za svoj vsakoletni občinski praznik zato, ker so 8. julija vdrli okupatorji skupaj z domačimi izdajalci v hribovsko vas Gradisce in tam polovili vse ljudi, ki so jih našli doma. Vas so zažgali, vse moške od 18. leta dalje pa ustrelili v noge ter jih nato žive zmetali v goreče hiše. Med 12 žrtvami, ki so žive zgoarele v plamenih, je bil tudi 83-letni Purgarjev ata. Vse druge vaščane pa so odpeljali v taborišča.

TRAGIČNA SMRT NAJBOLJ ZNANEGA JUGOSLOVANSKEGA POTAPLJAČA

V splitskem pristanišču se je nedavno smrtno ponesrečil inž. Karlo Bauman, najbolj znani jugoslovanski potapljač in ladjedelniški strokovnjak. Kot izreden strokovnjak je sodeloval pri dviganju raznih plovnih objektov, potopljenih med vojno ob jugoslovanski obali. Pri tem si je pridobil tolikšne sposobnosti, da je veljal za najboljšega strokovnjaka v Sredozemlju, bil pa je tudi prvi jugoslovanski potapljač, ki je dosegel evropski globinski rekord — 72 m. Za velike zasluge je bil odlikovan z Redom dela III. stopnje.

Ponesrečil se je pri opravljanju svojega nevarnega potapljaškega poklica, ko je preizkušal neke nove potapljaške naprave.

NOVA NAHAJALIŠČA RUD

V vzhodni Hercegovini, v trebinjskem, nevsnjskem in beličkem okrožju so odkrili nova nahajališča boksita, mangana, železne rude in premoga. Domnevajo, da gre za bogatejša nahajališča in da je tam boksita nad sto tisoč ton.

650 MILIJONOV DINARJEV ZA RAZISKOVANJA V HRVATSKI

V Hrvatski bodo porabili letos za razna raziskovalna dela 650 milijonov dinarjev. Od tega bodo 250 milijonov porabili za dela pri iskanju novih nahajališč premoga, boksita, nafte in železnih rud.

Vrba — Rojstna vas pesnika Prešerna

Grosuplje — rojstni kraj mnogih rojakov, ki so šli v svet kruha iskat. V Blatu pri Grosupljem je bil rojen veliki Slovenec — ameriški pisatelj Luis Adamič

Tudi lepe slovenske planine imajo letos mnogo obiskovalcev

Zlati jubilej Slovenske narodne

Narodne podporne jednote ali zveze so organizacije, ki v Ameriki nadomeščajo obvezno socialno zavarovanje. Ustanovili so jih izseljenci, ki so bili v domovini več ali manj navajeni na razne bolniške blagajne ali podobne ustanove, ki jih pa v Ameriki niso našli. Zaradi tega so nastala taka društva na prostovoljnih temeljih in so polagoma postala poleg socialno-zavarovalnih organizacij tudi kulturna, prosvetna in narodna središča posameznih izseljenskih skupin.

Slovenska narodna podporna jednota (SNPJ) — največja slovenska zveza podpornih društev med ameriškimi Slovenci — praznuje letos petdesetletnico svojega uspešnega delovanja. Ustanovljena je bila na zboru, ki je bil od 6. do 9. aprila 1904 v Chicagu, Ill., in se ga je udeležilo 12 delegatov društev-ustanoviteljev jednote, ki jih je bilo tedaj devet. Glavne priprave za ustanovitev SNPJ so izvršili socialistični in svobodomiselní člani chikaškega društva »Slavija«, ustanovljenega leta 1903, ki ima zdaj št. 1 pri SNPJ. Vsa ta društva so imela ob ustanovitvi skupno 276 plačujočih članov. Njihovo denarno stanje je bilo slabo in zaradi tega je s prispevkom 50 dol. pomagalo pokriti ustanovne stroške društvo »Slovenija«, ki je bilo prvo slovensko napredno podporno društvo v Ameriki (ustanovljeno 1894), a je pristopilo k češki svobodomiselní podporni organizaciji CSBPJ, ker člani niso upali, da bo med ameriškimi Slovenci sploh mogoče ustanoviti tako napredno osrednjo zvezo. Toda že 11 let pozneje se je rodila taka organizacija.

Ustanovitev Slovenske narodne podporne jednote je bila važen dogodek v življenju naprednih ameriških Slovencev. Dolgo so že težili za takšno organizacijo in ko je bila tu, so se je oklenili. Zato se je tudi tako lepo in hitro razvijala. Ob koncu prvega leta je imela že 1072 članov in 5792 dolarjev premoženja.

Ustanovitelji SNPJ so priseljencem ustregli predvsem s centraliziranjem bolniškega sklada, kar je vsakemu članu SNPJ — v nasprotju z drugimi takimi tedaj obstoječimi konservativnimi organizacijami — zagotovilo določen znesek bolniške podpore za primer bolezni, in sicer ne glede na to, v katerem kraju je bil včla-

njen. Pri drugih takih zvezah so plačevala te podpore društva sama iz svojih blagajn. Nekatera so bila močna, druga slabotnejša in ob selitvah, ki so bile zaradi nestalnih delovnih razmer pogoste, bolniške podpore niso bile urejene, ker v novem kraju ni bilo tistega društva, katerega član je bil priseljenec. Tako se je večkrat dogodilo, da so člani ostali ob preselitvi brez podpor ali z neznatnimi prispevki svojih društev, dasi so bile bolezni zaradi slabih razmer pogoste. SNPJ je vse to spremenila.

Tudi naslednje konvencije (skupščine) SNPJ so skušale sistem zavarovanja čimbolj izboljšati, da bi zavarovanci dobili več podpore ob boleznih, poškodbah, operacijah in v primerih pohabljenosti. Tako so ustvarjali rezerve ne le za posmrtni sklad — za katerega solventnost skrbi poseben zakon — ampak tudi za bolniško-nezgodne sklade. Včasih so morale konvencije popravljati širokogrudnost prejšnjih konvencij. Dokler so bile razmere normalne, so izhajali z rednimi dohodki, ob krizah in epidemijah pa so bolezni in operacije narasle in tudi bolezni so bile sorazmerno daljše kakor pa prej, ko je vsakdo moral čimprej na delo, da mu ga ne zasede kdo drugi.

Dasí SNPJ ni najstarejša slovenska podporna organizacija — je pa prva napredna taka organizacija — je bila vendarle v marsičem pionirska. Poleg zgoraj navedene centralistične ureditve bolniškega zavarovanja je bila tudi prva, ki je pričela uvajati prosvetno delo med svoje članstvo, in prva večja jugoslovanska podporna organizacija, ki je v svojih pravilih začrtala določeno pot in stališče nasproti delavskemu sindikalnemu (unijskemu) in političnemu gibanju. Bila je edina večja jugoslovanska podporna organizacija, v kateri je prevladoval socialistični vpliv s socialistično ideologijo in jo vodil od ustanovitve do današnjih dni v splošno korist članstva in slovenskih delovnih ljudi v Ameriki sploh. SNPJ je ugodno vplivala tudi na druge slovenske in jugoslovanske podporne organizacije, tako v zavarovalno-tehničnem kakor tudi v idejnem pogledu.

Nekaj številok naj pokaže njen nenehni razvoj.

Leto	Število društev	Število članov	Premoženje v \$
1905	34	1.500	
1912	197	9.410	74.900
1925	505	50.169	1.684.854
1930	660	65.448	4.764.186
1935		46.496	5.920.586
1945		66.428	12.046.162
1953	575	70.273	17.188.631

Ta razvoj, ki ga je ustavila samo velika kriza 1931-35 (glej padec članov leta 1933), je privedel tudi do pridružitve raznih večjih podpornih organizacij k SNPJ. Tako se je leta 1921 pridružila Slovenska delavska podporna zveza, leta 1941 pa Slovenska svobodomiselná podporna zveza (SSPZ).

Se ena slika nekaterih članov vesele družine, ki se je udeležila drugega Putnikovega izleta po Sloveniji. V sredi rojakinja Frances Sedmakova, ki je bila vedno dobre volje

podporne jednote

Zelo važna za razvoj SNPJ je njena skrb za mladino. Že 1. nov. 1912 je bil ustanovljen poseben mladinski zavarovalni oddelek, kamor so sprejemali otroke članov od starosti nekaj mesecev do 16. leta. Ta oddelek se je čedalje bolj širil in skozi njega je šlo doslej že kakih 75.000 mladincev in mladink, od katerih je večina po 16. letu starosti vstopila v oddelek odraslih. Konec leta 1953 je štel mladinski oddelek 20.982 članov, kar je približno 50% vsega članstva. Za razvoj tega oddelka je bila važna tudi ustanovitev posebnega glasila za mladino, Mladinskega lista, ki izhaja že 32 let in ima zdaj ime »The Voice of Youth«, kajti mladina naših ameriških priseljencev zna predvsem angleško. Leta 1925 je bilo pri SNPJ ustanovljeno prvo mladinsko društvo z angleškim poslovnim jezikom in takih društev je zdaj že lepo število. Ta društva imajo veliko vlogo pri širjenju pripadnosti k SNPJ med mladino slovenskih staršev, rojeno v Ameriki. Leta 1938 je bil ustanovljen prvi mladinski krožek SNPJ. Naloga teh krožkov je skrb za kulturno in športno udejstvovanje med mladino SNPJ in imajo zlasti velike uspehe, odkar je bilo leta 1941 ustanovljeno posebno mesto mladinskega direktorja, ki je tudi član glavnega odbora jednote.

Že zgoraj sem navedel, da je bila SNPJ pionirska organizacija v izobraževalnem delu med našimi tovrstnimi organizacijami. To svojo nalogo je vršila tudi s tiskom. Spočetka je bil glasilo SNPJ svobodomiselnno orientiran tednik »Glas Svobode«, zatem delno socialistični tednik »Proletarec«, leta 1908 pa je ustanovila kot svoj list mesečnik »Glasilo SNPJ«, ki je kmalu postal tednik. Od leta 1916 pa izhaja kot dnevnik »Prosveta«, ima že 46 letnikov ter je največji slovenski dnevnik v Ameriki. Srédina številka »Prosvete« izhaja kot obvezna uradna številka za vse članstvo in ima 4 strani angleškega in 4 strani slovenskega besedila. List je bil in je še urejevan v naprednem delavskem duhu. Imena urednikov kakor Jože Zavertnik, Ivan Molek, Anton Garden, Milan Medvešek in Frank Zaitz so bila in so še jamstvo za to. Poleg »Mladinskega lista«, o katerem smo poročali že zgoraj, je SNPJ ustanovila tudi svojo Književno matico, ki je v letih 1920 do 1926 izdala več zanimivih leposlovnih in poljudnih del. V mladinskem oddelku skrbi SNPJ stalno za razne poučne filme in podobno ter tudi na ta način pomaga pri izobraževanju svojega članstva. Tudi svojo lastno tiskarno je ustanovila SNPJ že pred več desetletji.

Glavni načeli SNPJ sta bili vseskozi naprednost in svobodomiselnost. To je bilo poudarjeno že ob ustanovitvi in pozneje v načelni izjavi in ustavi SNPJ, in po tem se ravna ta organizacija že vseh 50 let svojega obstoja.

Slovenska narodna podpora jednota je danes močna organizacija. Konec leta 1953 je imela v oddelku odraslih 49.381 članov, v mladinskem oddelku pa 20.892 članov, skupno torej 70.273. Skupno premoženje je znašalo 17.188.631 dolarjev in se je samo v lanskem letu povečalo za 569.827 dolarjev. Pri tem pa izplačuje redno

Slovenski narodni podporni jednote
k 50-letnici

iskreno čestita
uredništvo »Rodne grude«

in pravočasno vse dajatve svojemu članstvu. Samo v drugi polovici lanskega leta je SNPJ izplačala svojcem ali dedičem 639 umrlih članov in članic skupno 479.672 dolarjev posmrtninskih podpor.

*

Glavne jubilejne svečanosti SNPJ bodo v septembru na XV. redni konvenciji, ki bo v Johnstownu, Pa. Posamezna društva in državne federacije SNPJ pa so imela že mnogo jubilejnih proslav. Pol leta in več je trajala tudi velika jubilejna kampanja za pridobivanje novega članstva, ki je bila zaključena 30. junija letos.

Petdeset let sicer ni razmeroma dolga doba, vendar je ob poslovanju v tako razburkanih časih, kakor so bila za ameriške Slovence in za delavski razred v svetu sploh — leta 1904 do 1954 — lepa in pomembna. 50 let življenja SNPJ pomeni 50 let dela, bojev, uspehov in tudi zmag. Vse to je bilo storjeno v korist slovenskega delavskega življa v tujini, kjer živi sredi oceana tujerodcev. Če bi ne bilo slovenskih narodnih, podpornih in drugih organizacij, zlasti pa takih, kakršna je SNPJ, bi bila narodna, socialna in napredna zavest naših rojakov na precej nižji ravni, kakor pa je.

Za vse to gre zahvala vsem, ki so od prvih organizatorjev preko Jožeta Zavertnika in Vincenta Cainkarja do sedanjih neštevilnih sodelavcev SNPJ delali nesebično in požrtvovalno za dobro stvar. Jubileja SNPJ se veselimo prav tako v domovini kakor se ga veselijo naši napredni ameriški rojaki. Naj sledijo 50-letnici še nadaljnje obletnice, ki naj bodo prav tako kakor sedanja — obračun uspehov in prizadevanj za naše rojake.

Cvetko A. Kristan

Mary Lahova iz Kalifornije (proa od lepe proti desni) je na izletu prepevala kakor ptička. Vedno vesela Tončka Stolfa, ki sedi poleg, ji je pridno pomagala

Domovina

HOMBERG — NIEDERRHEIM —
WESTFALIJA

V četrtek, 1. julija, je praznovala vdova Ana Kovač, rojena Nikolič, svoj 80. rojstni dan. Doma je iz Št. Primoža, Studene pri Krškem, kjer je preživela svojo mladost. Ko se je poročila, se je morala z možem kmalu izseliti v Nemčijo, ker mož v domovini takrat ni dobil dela. V Nemčiji si je Kovač nato 48 let s trdimi žulji služil vsakdanji kruh v rudniku, nato pa je bil upokojen. Pokojnino, ki si jo je res trdo prislužil, je užival komaj dve leti, ker se je smrtno ponesrečil. Povožil ga je avtobus. Tako je Ana Kovačeva ovdovela. Ima tri otroke: hčerko in dva sinova. Zdaj je že prababica. Tudi njena hčerka in vnukinja sta že vdovi.

V krogu svoje drage družine — treh otrok, devetih vnukov in treh pravnukov — je Kovačeva mati praznovala svoj visoki življenjski jubilej, h kateremu ji iskreno čestitajo slovenski rojaki iz Meerbecka in okolice.

Franc Čebin

Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo »Rodne grude« z

Ana Kovač iz Niederrheima v Westfaliji s hčerko, vnukinjo in pravnukinjo

iskreno željo, da bi draga rojakinja žila in zdrava dočkala še mnogo let.

LEP USPEH SLOVENSKEGA SKLADATELJA V ARGENTINI

Dne 3. junija je simfonični orkester državnega radia v Buenos Airesu — prvič v Argentini — izvajal simfonično pesnitev slovenskega skladatelja Marjana Kozine »Bela Krajina«. To je že tretje slovensko simfonično delo, ki so ga v zadnjih devetih mesecih izvajali v Argentini. Orkester je vodil priznani dirigent Bruno Bandini, ki je dobro zajel posebnosti belokranjskih ritmov. Argentinska publika, ki ima velik smisel za glasbeno umetnost, je koncert sprejela z navdušenim priznanjem, ki je vsekakor tudi lepo priznanje slovenski in jugoslovanski glasbi, ki je bila še pred kratkim v tej deželi skoraj neznana.

SREBRNA POROKA

Rojak Alojz Figallo in njegova zvesta življenjska družica Viktorija Elizabeta, doma iz Dornberga (Zali hrib), sta 17. junija praznovala srebrni jubilej skupnega življenja. Čeprav nekoliko kasno, se čestitkam njunih znancev in prijateljev pridružuje uredništvo »Rodne grude« z iskreno željo, da bi v zdravju in slogi dočkala še mnogo jubilejev.

SLOVENSKO PODPORNNO DRUŠTVO V VILLI DEVOTO JE PRAZNOVALO

Lep praznik je doživelo Slovensko podporno društvo v Villi Devoto 17. maja — svojo devetnajstletnico. Na predvečer je bila lepa spominska prireditev, ki so se je udeležili člani in prijatelji društva v velikem številu. Prireditev je otvoril predsednik društva Vinko Batagelj, ki se je najprej zahvalil sodelujočim, nato pa je orisal kratko zgodovino društva in njegovo delovanje v minulih devetnajstih letih. Naglasil je, da danes društvo kljub vsem neprilikam, ki jih je imelo, lepo napreduje in iz-

polnjuje naloge, ki si jih je zastavilo.

Sledil je nastop mešanega in moškega pevskega zbora članov in društva, ki so mu sledili domači umetniki — solisti: baritonist Angel Hrovatin, sopranistka Nely Rubeno ter pianist Anton Soler-Biljenski, ki se je s tem svojim nastopom poslovil od svojih prijateljev in znancev v Argentini, ker je odpotoval za nekaj mesecev v rojstno domovino.

POZDRAV IZ LINCOLN PARKA

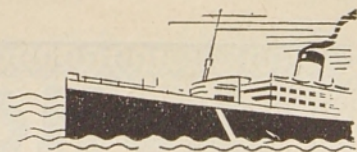
Naj vam nekoliko opišem nasebino, v kateri sedaj živim. Lincoln Park je samostojno mesto, čeprav je tesno povezano z Detroitom. Leži 10 milj jugozahodno od Detroita, ima 40.000 prebivalcev ter obstaja že 25 let. Kljub temu, da je tako »mlado«, je eno izmed tukajšnjih najlepše napredujočih krajev. Tovarn sicer nimamo, zato pa tudi nimamo dima ali »smaga«, kakor temu tukaj pravimo po domače. Vseokrog so lepe stanovanjske hiše. Prebivalci so večinoma zaposleni v detroitskih tovarnah, do kamor je dobro urejen promet. Tako rekoč pred nosom imamo vse mogoče prodajalne, kjer dobimo vse, kar potrebujemo za vsakdanje življenje. Slovencev v Lincoln Parku doslej še nisem srečal, čeprav ne moremo trditi, da jih ni. Vsekakor pa jih ni dosti. Vse naše slovensko društveno življenje se steka v Detroitu, kjer se dobimo od časa do časa, da si povemo to in ono ter po naše zapojemo.

Peter Puhek

Predsednik, tajnik in člani društva »Enotnost« v Holandiji

na tujih tleh

MERLEBACH — FRANCIJA

Pošiljam vam dve sliki, da jih objavite.

Prva slika predstavlja nagrobni spomenik zaslužnemu rojaku Janezu Simnovčiču, ki je umrl že pred vojno, star komaj 37 let. Bil je zelo zaveden

Nagrobnik, ki so ga postavili slovenski rudarji v Franciji rojaku Simnovčiču, ki je bil prizadepen kulturni delavec

in izredno aktiven kulturni delavec. Bil je član društev »Edinost« in »Triglav«. Zelo spretno je režiral razne igre, opere itd. in je v veliki meri njegova zasluga, da so igre tako lepo uspele. Bil je vedno in povsod nepristranski in tovariški, zato je imel tudi veliko prijateljev, ki so mu kot dobremu sinu slovenskega naroda postavili nagrobni spomenik.

Druga slika pa predstavlja naše pridne pevke pevskega društva »Triglav« v narodnih nošah ob priliki neke slavnostne prireditve v Merlebachu.

Alois Grčar

LA MACHINE (NIEVRE)

Tudi iz naše male kolonije vas prosimo za malo prostora v »Rodni grudi«, ki jo vsak mesec željno pričakujemo. Že

leta 1929 je štela naša kolonija v La Machine nad 700 ljudi, večinoma Slovencev, ki smo si tu služili vsakdanji kruh. Danes pa nas je komaj še 120. Kmalu po osvoboditvi naše rojstne domovine smo tukaj ustanovili Podporno društvo jugoslovanskih delavcev, ki je lepo napredovalo do leta 1950, nato pa je bilo od oblasti razpuščeno.

Po zaslugi konzula Kolmana smo nato ustanovili sekcijo Bratstvo in jedinstvo, ki živahno deluje in ima zdaj 37 aktivnih in 25 častnih članov. Društvo pomaga članom v primeru bolezni ali nesreče ter skrbi, da se ohrani naš materin jezik. Imamo slovensko knjižnico z lepimi knjigami. Večkrat priredimo tudi kakšno prireditev. Tako smo imeli nedavno pri rojaku Esiku nagradno kegljanje, ki je bilo zelo dobro obiskano. Čisti dobiček pa smo namenili za društveno blagajno. Kakor prejšnja leta, tudi letos pridno organiziramo skupen obisk in oddih v domovini ter se že vsi zelo veselimo in nestršno pričakujemo svidenja z dragimi sorodniki, prijatelji in znanci. Na svidenje!

Selak

Članice pevskega društva »Triglav« iz Merlebacha

Dragi rojaki!

Naročam se na list »Rodna gruda« za eno leto, ker sem zvedela, da je zelo zanimiv list. Pošiljam 2.50 dol. Obenem se naročam tudi na Koledar za leto 1955, za katerega Vam tudi pošiljam 2.50 dol. Če bo kaj ostalo, pa naj bo v podporo tisku.

Obenem pošiljam tudi 5 dolarjev za Luis Adamičev spomenik. Zelo sem ponosna, da bo stal spomenik v moji rojstni vasi Grosuplje. Adamiča sem poznala osebno, ko je bil še majhen deček.

Luisse Spendal,
Oconomavoc, Wis.

Pevsko društvo »Slavček« iz Merlebacha na izletu

kotiček za žene

Mati, vzgajaj z ljubeznijo

Pametne razumevajoče ljubezni ni v družini nikoli preveč. In vir te ljubezni, topli plamen družine, mora biti pač mati, žena, gospodinja. V topli, prijazen, čeprav skromen dom se družina rada vrača. Dobra, razumevajoča mati je najlepši žarek, ki ga nosimo v srcu do konca svojih dni, čeprav nas je življenje že davno odtrgalo od rojstnega doma.

Tudi pri vzgoji otrok je potrebna velika mera ljubezni, nikakor pa to ne sme biti slepa zaljubljenost, temveč res pametna, razsodna, razumevajoča ljubezen. Mati mora neprestano misliti na to, da s svojimi rokami, s svojim zgledom drobno bitje, ki mu je dala življenje, neprestano oblikuje in kakor ga bo izoblikovala, takšen bo.

Največja in najlepša življenjska naloga žene je — biti mati. Toda ta naloga je tudi zelo, zelo odgovorna. Žena, ki je mati in hoče biti res dobra mati, se mora tega neprestano zavedati in te svoje naloge ne sme prav ničemur drugemu podrediti ali zanemariti.

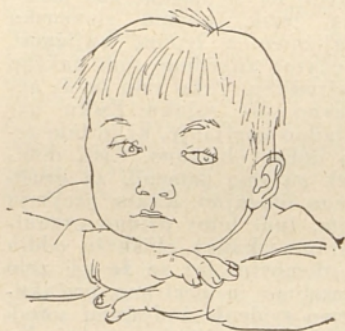
Otrok je že po naravi ubogljiv, resnicoljuben in pošten, materina naloga pa je, da skuša te lastnosti pri njem ne le ohraniti, temveč ga v njih še bolj utrditi.

Med vsemi otrokovimi krepostmi je ubogljivost morda najtežja, saj zahteva od otroka dostikrat večjo ali manjšo žrtev, ki jih večinoma povprečna mati niti ne opazi. To pa seveda ni prav in se dostikrat zgodi, da je tako površna mati sama dostikrat kriva poznejše otrokove neubogljivosti.

Kako bomo torej pravilno ravnale z otrokom? Zelo napačno je, če otroka prosimo ali mu celo obljubimo nagrado, da to ali ono stori in nas uboga. Prav tako napačno pa je, če je naš ukaz trd, osoren, da z njim v otroku že vnaprej vzbudimo odpor. Če nas bo po-

tem ubogal, nas bo le z veliko nevoljo. Zato naj ukaz izzveni mehko, ljubeznivo in naj ne pade nikdar nenadoma, temveč vedno, ko je otrok dobro razpoložen. Le tako zazvenj v otroku prava struna, v naši ljubeznivosti otrok čuti, da ga imamo radi in tako se ne bo mogel in tudi ne bo hotel upreti in biti neposlušen.

Tudi pri vzgoji k resnicoljubnosti dosežemo največ na ta

način, to je z ljubeznijo. Ko zaslutimo, da se je otrok zaradi česar koli zlagal, ga nikdar ne sprejmimo z grozečim obrazom in osornimi vprašanji in zasliševanji, kajti s tem bi se nam otrok še bolj bal odkritosrčno izpovedati. Bodimo ljubeznivi, kakor da ničesar ne slutimo in otrok nam bo sam od sebe odkril svoje srce in se izpovedal.

Saj njemu samemu krivda najbolj teži srce in išče in si želi prijatelja, ki bi se mu izpovedal. In tisti prijatelj mu more biti v največji meri le ljubeča in razumevajoča mati.

Tudi nagnjenja h kraji pri otroku so dostikrat krivi sami starši, ki mu nenehoma prepovedujejo zdaj to, zdaj ono. Znano pa je, da prepovedan sad najbolj diši. Zato pa brez poudara nikoli otroku ničesar ne prepovedujmo, prav tako pa tudi ničesar ne skrivajmo in zaklepajmo pred njim. Saj

otroci so večinoma zelo skromni v svojih željah. Z najmanjšimi stvarmi jim lahko napravimo veselje, če čutijo, da smo jim jih podarili z ljubeznijo. In s tem, da jih razumemo in jim skušamo sami izpolniti njihove drobne želje, odstranimo obnem tudi priložnost, da bi se v otroku razvilo nagnjenje h kraji. Seveda pa s tem ni rečeno, da bi jim morali izpolnjevati prav vse želje ter bi jih s tem razvajali. Dobra razumevajoča mati bo tudi tu našla pravo mero.

I. S.

KAJ BOMO KUHALE DANES ZA KOŠILO?

Bosanski lonec

1/2 kg ovčjega mesa, 4 srednje velike čebule, 8 srednjih krompirjev, 4 korenčki, 2 korenini peteršilja, 4 stroki česna, 2 gomolja zelene, kadar imamo, dodamo še cvetačo, 1/2 glave ohrovt, 1/4 l belega vina in 1/2 l vode, sol, 2 žlici paradižnikove meze ali 4 sveže paradižnike, 1 žlico ostre paprike.

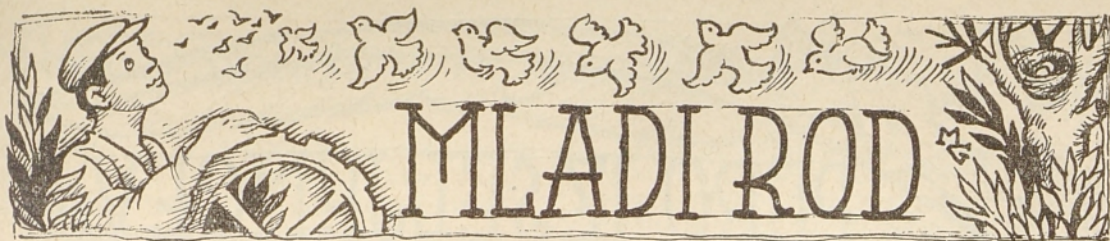
Zelenjavo očistimo, operemo in pustimo nerazrezano, to se pravi: cel krompir, cele glave čebule, cel česen, cvetačo in ohrovt pa zrežemo na 4 dele. Meso zrežemo na večje koščke, dobro je, če vzamemo mastno meso. Meso damo v lonec, ki se dobro zapira. Pridamo vsi zelenjavo, dišave, vino in vodo. Na lonec damo čisto, vlažno krpo in nato šele pokrovko, ki jo obtežimo. S tem dosežemo, da iz lonca ne uhaja para in tako ostanejo vse hranilne in dišavne snovi v loncu. Kuhamo počasi 2 uri. Ves čas jedi ne mešamo in ne odkrivamo posode! Po dveh urah vrenja lonec odkrijemo in naložimo jed na globoke krožnike ter nesemo takoj na mizo.

Bosanski lonec je izdatna narodna jed in slovi kot ena najboljših enolončnic.

Povoščeno platno ostane dolgo lepo, če ga umivamo z mlekom.

Steklo lahko same režemo s škarjami, če ga držimo pod vodo.

Kadar pričakujemo goste, ne pozabimo dobro prezračiti sobo.

Lojze Zupanc:

Ribič in povodni mož

Belokranjska pripovedka

Ob Lahinji je živel mlad ribič, ki je imel svoj čoln in ribiško mrežo, zemlje pa niti toliko, da bi stopil na svoje. Rad bi se oženil, a revnega ribarja nobena mladenka ni marala za moža.

Ko je nekoč spet ribaril po Lahinji, je njegova ribiška mreža iznenada postala težka, da bi kmalu prevrnil čoln, ko jo je vlekel iz vode. Vlekel je in vlekel, se naprezal in znojil, končno pa je le potegnil mrežo na dan.

A glej ga, vranča! V mrežo je bil ujet sam povodni mož. Milo je prosil ribiča, naj ga reši mreževine, v zahvalo pa mu je obljubil srečo pri ribarjenju do konca življenja.

»Meni prostost, tebi vavek polno ribnjačo!« je prisegel povodni mož.

Ribič je zares izpustil povodnega moža. Le-ta pa je zvest obljubi poslej skrbel, da je ribič vavek nalovil toliko rib, da jih je bilo dovolj za domačo srenjo in še za tri vasi.

Zaradi bogate ribnine je ribič kmalu zabogatel. Oženil se je z najlepšo gradačko deklico in si postavil dom ob Lahinji.

Še danes se pri tisti hiši v Gradacu pravi »Pri ribičevih«.

Igo Gruden

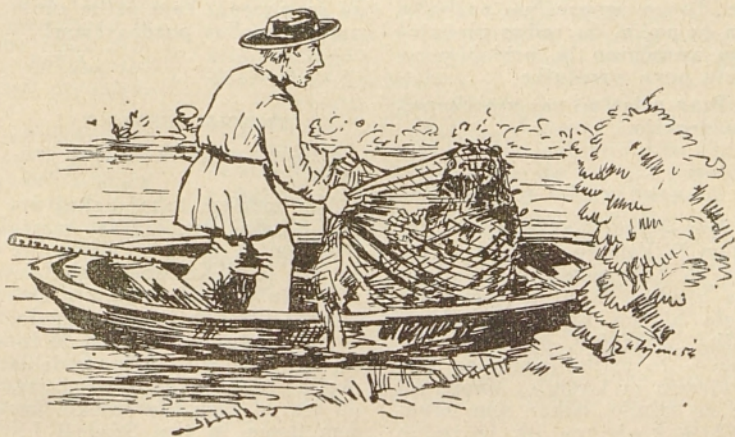
SINKU

V Nabrežini blizu Trsta
se tvoj oče je rodil:
kjer je v morju skala čvrsta,
se po produ je podil,
v zimi z burjo se boril.

V šolo hodil je v Gorico:
ko prihajal je domov,
vozil se je z jadrnico,
z ribiči veslal na lov
tja do istrskih bregov.

Dnevi so prišli temačni,
takšnih ni še videl svet:
mrki tujei v dobi mračni
so teptali kraški cvet
petindvajset strašnih let.

Naj kdor koli kdaj te vpraša,
kdo živi na zemlji tej,
vedi: zemlja ta je naša,
tvoji dedi spiyo v njej,
zanjo bori se naprej!

IZ NEW YORKA

Hvala za lepo razglednico Ljubljane, mojega rodnega mesta, ki ste mi jo poslali. Da Vam šele danes sporočam svoje mnenje o »Rodni grudi«, našem novem listu, je vzrok to, da sem Vam hotel pridobiti še enega naročnika. Sedaj, ko ga imam, povem svoje mnenje.

Že naslovne slike »Rodne grude« so napravile name najmočnejši vtis. Saj me spominjajo mojih mladih let, ko sem hodil po teh belih cestah, med zelenimi travniki, med lepo obdelanimi polji in po stezicah ob žuborečih studencih, pa po hribih in dolinah in občudoval visoke gore, pokrite s snegom. Na vse to me je spomnila draga »Rodna gruda«. In ko prebiram lepe pesmi in zanimive povesti, pa poročila iz raznih delov sveta, kjer naši rojaki žive in delajo — vse to je za mene tako zanimivo, da komaj čakam prihodnjo številko »Rodne grude«.

Res veliko in plemenito uslugo nam je napravila Slovenska izseljenska matica, z novim listom »Rodna gruda«. Prepričan sem, da se vsi rojaki tega zavedajo, kakor tudi tega, da so z izdajo zvezani ogromni stroški, zato pa je naša dolžnost, da bomo gledali na to, da list ne pride v finančne težkoče. To pa preprečimo najbolje na ta način, da redno plačujemo naročnino in pridobivamo listu nove naročnike.

Prav pristrčno vas vse skupaj pozdravlja
Fred Sartori

EAST MOLINE, ILLINIS

Vse skupaj Vas lepo pozdravljam in Vam sporočam, da sem prejel Vaše pismo in list »Rodna gruda«, ki mi je zelo všeč. Zelo bi me zanimala kakšna slika iz krajev, kjer sem doma — to je Št. Jernej na Dolenskem in Groblje. Mnogo let je že minilo, odkar sem zapustil te kraje, pa jih še vedno

nosim v srcu in bi jih rad spet videl vsaj na sliki. Ze vnaprej se Vam zahvaljujem.

Ignatz Resetich

EVELETH, MINNESOTA

Ker sem že prejela tretjo št. »Rodne grude« in se mi jako dopade, Vam prilagam 2 dolarja za naročnino za eno leto.

S pozdravom
Anna Benchina

GOWANDA, N. Y.

Naročam se za eno leto na »Rodno grudo«, ki se nam zelo dopade. Sprejmite najlepše pozdrave vsi pri »Rodni grudi« in želim Vam veliko uspeha in veliko naročnikov na list.

Marie Kontel

MAR DEL PLATA, ARGENTINA

Sporočam Vam, da sem dobil »Rodno grudo«. Najlepša hvala zanjo. Z veseljem sem jo prečital, je res zelo lepa. Dal sem jo čitati tudi drugim prijateljem...

Martin Kobše

CHICAGO, ILL.

Pošiljam Vam 1 dolar za »Rodno grudo«. Doslej sem prejela 3 štev. Kar pošiljajte jo še naprej. Vam želim obilo uspeha in Vas pozdravljam!

J. Volk

CHISHOLM, MINNESOTA

Cenjani urednik »Rodne grude«!

Naj napišem tukaj nekaj vrstic »Rodni grudi«, za katero pošiljam 2 dolarja naročnine za vse leto. Ko sem zagledala sliko Žužemberka in opis Dolenske, mi je srce zaigralo, saj sem tam hodila pred 50 leti, ko sem kot 15-letno dekle nosila rdeče češnje prodajat, da sem si zaslužila obleko. Jaz sem doma iz vasi Srednji Li-

povec, fara Ajdovec, ki je samo uro hoda vstran od Žužemberka.

Srčno pozdravljam vse čitatelje »Rodne grude« in uredništvo.

Frances Lukanich

TRAUNIK, MICHIGAN

»Rodna gruda« se mi zelo dopade, ker me spominja na moja mlada leta. Zahvaljujem se Vam in težko pričakujem nadaljnje številke. Oprostite, da Vam ne pišem več, sem že v visoki starosti in težko pišem. »Rodno grudo« bom priporočala našim rojakom. Jaz sem doma iz Loškega potoka in zelo rada berem.

Sprejmite moj najlepši pozdrav.

Rose Debelak

NORTH CHICAGO

List »Rodna gruda« se mi kar dopade, pa nočem biti brezplačnik — zato Vam priloženo pošiljam »Money order« 11.50 dolarjev za dve naročnini na list »Rodna gruda« in pet koledarjev za leto 1955. Prav razveselili ste me, ko sem videl v št. 2 »Rodne grude« opis »Ameriška Vrhnika« in sliko ustanoviteljev Slovenskega narodnega doma. Pristrčna hvala za vašo pozornost.

Andrew Bartel

Opomba: Drugi del pisma rojaka Bartla, v katerem opisuje dogodek iz mladosti, bomo objavili prihodnjič.

Uredništvo

ROJAKI!

Pokažite „Rodno grudo“ prijateljem. Pridobivajte nam novih naročnikov!

Nekaj vprašanj iz socialnega zavarovanja

III. KONVENCIJA MEDNARODNE ORGANIZACIJE DELA O ENAKEM OBRAVNAVANJU TUJIH IN DOMAČIH DELAVCEV GLEDE ODŠKODNINE ZA NESREČE PRI DELU

Na zasedanju konference Mednarodne organizacije dela 6. junija 1925 je bila sprejeta konvencija o enakem postopanju s tujimi delavci kakor z domačimi glede odškodnine za nesreče pri delu. To konvencijo je ratificiralo 45 držav. Našteli bomo najvažnejše: Jugoslavija, Francija, Nizozemska, Belgija, Zahodna Nemčija, Avstrija, Luksemburg, Češka, Poljska, Madžarska, Italija, Vel. Britanija, Združene države Amerike, Kanada, Argentina, Brazilija, Avstralija itd.

Konvencija je obvezna za vse države, ki so konvencijo ratificirale in ki so članice Mednarodne organizacije dela.

Po tej konvenciji morajo ustanove socialnega zavarovanja tistih držav, ki so konvencijo podpisale, postopati s tujimi delavci enako kakor s svojimi. Če se tuj delavec, ki je državljan države-podpisnice konvencije, ponesreči pri delu v drugi državi, ki je tudi ratificirala to konvencijo, mu mora država, v kateri se je pri delu ponesrečil, priznati enake dajatve iz bolezenskega zavarovanja (zdravljenje, hrana, hrana itd.) in iz zavarovanja zoper nesreče pri delu (rento, ortopedske pripomočke itd.), kakor jih priznava svojim državljanom. Če ima zaradi te nesreče pri delu tuj delavec pravico do rente in se preseli v svojo državo ali v katerokoli državo, ki je konvencijo podpisala, mu mora socialno zavarovanje države, v kateri se je ponesrečil pri delu, nakazovati rento tja, kamor se je preselil.

Pojasnimo še s primerom: delavec, jugoslovanski državljan, se je ponesrečil pri delu v Nemčiji in se je preselil na Nizozemsko ali v Francijo. Nemško socialno zavarovanje mu mora pošiljati rento na Nizozemsko oziroma v Francijo, ker so konvencijo podpisale Jugoslavija, katere državljan je delavec, Nemčija, kjer se je ponesrečil pri delu, in Nizozemska oz. Francija, kjer delavec živi. Če bi se ta delavec preselil n. pr. v Sovjetsko zvezo, Nemčija ne bi bila obvezna izplačevati rento v Sovjetsko zvezo, ker Sovjetska zveza ni ratificirala konvencije in sploh ni članica Mednarodne organizacije dela.

Ta konvencija je važna za jugoslovanske delavce, ki so delali v raznih državah in so se tam ponesrečili ter imajo tudi pravico do rente zaradi nesreče pri delu. Če so se ponesrečili v kateri od držav podpisnic konvencije in živijo v eni od teh držav, imajo pravico zahtevati od socialnega zavarovanja tiste države, da jim izplačuje rento tja, kamor so se preselili. Če je potrebno urediti plačilni promet med temi državami, morajo države to vprašanje medsebojno urediti. Sploh je po konvenciji vsaka država-podpisnica konvencije obvezana, storiti vse ukrepe, ki so potrebni za uresničitev določb konvencije.

Delavec, ki želi uresničiti svojo pravico po tej konvenciji, mora ustanovi socialnega zavarovanja države, kjer ima pravico do rente, poslati potrdilo o življenju, katerega overi občina, in zahtevo, da mu rento nakazuje na naslov, katerega je treba seveda točno označiti.

Po konvenciji mora rento izplačevati socialno zavarovanje. Če država, v kateri se je delavec ponesrečil, daje svojim državljanom-rentnikom posebne pomoči zaradi devalvacije valute in podobno, ima ponesrečeni tuj delavec pravico do tega dodatka samo, dokler živi na področju države, kjer se je ponesrečil. Če se izseli v drugo državo, preneha pravica do tega dodatka, ostane pa še nadalje neokrnjena pravica do rente.

Seveda mora socialno zavarovanje po tej konvenciji izplačevati rento v inozemstvo tudi svojim državljanom, če se preselijo v katero koli državo-podpisnico konvencije. Zaradi tega mora jugoslovansko socialno zavarovanje izplačevati rente našim državljanom, ki živijo n. pr. v Franciji, Belgiji, na Nizozemskem itd.

Po konvenciji so si članice Mednarodne organizacije dela dolžne medsebojno pomagati, da olajšajo uporabljanje konvencije za uresničitev pravic delavcev iz zavarovanja za primer nesreče pri delu.

(Se nadaljuje)

*

PRVI KONCERT Florence Šiškovič V SLOVENIJI

Florence Šiškovič je kljub svoji mladosti lepo, da, prodorno uspela na koncertu, ki je bil 30. junija v Mariboru, kjer je mnogoštevilno občinstvo z navdušenjem priznavalo njeno čudovito prednašanje.

Florence je izrazit koloraturni sopran in zna občuteno prednašati zlasti v pianissimih. Mehko intonira in ima odlično koloraturno tehniko.

V prvem delu programa je prisrčno zapela »Gor čez izaro«, »Pojdem v Rute« in dve pesmi slovenskih skladateljev.

V drugem delu sporeda je blesteče zapela arije iz oper: »Rigoletto«, »Lakme« in »Traviata«. Skupno s svojim partnerjem Jernejem Plahuto, odličnim opernim tenoristom, sta odpela v največji harmoniji duet iz »Don Pasquala«. Bilo je resnično notranje občuteno petje.

Omeniti moramo še spremljavo orkestra pod taktirko dirigenta Pavla Brzulje in v nekaj točkah spremljevalca na klavirju mladega opernega dirigenta Janeza Komarja.

Florence Šiškovič, ki že zdaj dosega tako lepe uspehe, ima vsekakor pred seboj še lepo bodočnost. K njenemu prvemu in tako uspešmu nastopu v Sloveniji ji iskreno čestitamo.

H. J.

(Nadaljevanje)

Šesto poglavje

Al prijezdi mož neznanski,
časa dečku ni bežati,
že ga ropar privezuje,
žene ga naprodaj v robstvo.

A. U m e k.

Storjena je bila pregreha, črna kakor srce Petrovo. Prodal je bil iz lakomnosti sina svojega brata — nedolžnega dečka. Tiščalo je morda nečloveškega strica pri srcu in vest ga je morda pekla, kakor peče vsakega grešnika, ali kesal se ni! Dobiček mu pride na misel, hudir mu šepeče na uho, da mu pride v last vse, kar bi imel podedovati sinovec: in v veselju si mane Peter roke. Kalil mu je to veselje samo še strah, da ne bi cigan srečno odpeljal otroka in da bi ga utegnil izdati. Pa tudi za to si je vedel poiskati tolažbe.

Naglo se je bilo razširilo po okolici, da je hotelo krdelo ciganov obesiti gospoda Marka ter naletelo na Petra in hlapca, ki so se morali odkupiti. Ko pa ciganov potem ni bilo videti nikjer v okolici — zakaj pomeknili so se bili v gozd — so menili vsi, da so odjezdili.

Peter, na videz ves v skrbi za svojega stričnika, je bil prepovedal prve dni po svoji nevarnosti očetu Bernardu voditi dečka iz grada. Malo dni pozneje pa je zopet dovolil, celo velel je, da sme iti v vas med kmetiške ljudi.

Tam je stala sredi vasi pod Kozjakom lepa košata hruška. Lesem je zahajal oče Bernard s svojim učencem, mladim Jurijem; zakaj dober gospod mora poznati svoje podložne in jih mora ljubiti, je rekel oče Bernard, in zato je hotel, da se tudi Jurij že v mladih letih privadi svojim kmetom. Torej je minilo le malo dni, da ne bi bil ž njim na klopi pod vaško hruško. Ljudje so radi gledali mladega okretnega gospodiča in sivega prijaznega meniha v beli klostrski halji. Oče Bernard je bil prišel odnekod iz tujega v zatiški samostan. Ko so ga ljudje spoznali vprvič, se niso še mogli pogovarjati ž njim, zakaj govoril je tuj jezik. Pozneje šele se je bil naučil po govorici slovenščine, kakor jo je govoril klostru podložni narod. Potem je bil ljudem najljubši duhovnik izmed vseh menihov. Res se mu je znalo na jeziku, da je tujec, vendar ljudje so ga še

rajši poslušali, ko je zavijal njihov govor drugače kakor domači.

Govorilo se je, da je bil ta gospod nekdanj vojščak, da je pa storil obljubo in se pomenišil. Ljudem res ni šlo v glavo, kako bi bil mogel biti kdaj tako ponižen gospod oduren vojniki. Že marsikomu je bilo na jeziku, da bi ga bil povprašal sam, ali nihče se ni upal, vsakemu je ostalo vprašanje na jeziku. Oče Bernard sam pa je rajši pravil o drugem in o drugih kakor o samem sebi.

Sedela sta tudi tisto popoldne duhovni učitelj in plemeniti njegov učenec pod hruško. Vaščani so hodili mimo. Vsak je že od daleč grede snemal pokrivalo z glave in spoštljivo ogovarjal očeta. Eni so hodili po opravkih dalje, eni pa so se ustavljali tam ter povpraševali in poslušali vljudnega starca, ki je mnogo vedel. Zbrala se je bila okrog njega precej velika družba starih ljudi, žensk in otrok. Pri takih prilikah je oče Bernard rad pravil razne zgodbe iz svetih bukev. Kakor še dandanes, so bili tudi nekdanj slovenski kmetje radovedni; nič ni bilo vaščanom bolj po godu ko to, da jim je oče Bernard kaj lepega povedal.

Kaj čuda, ako ga tačas tudi prosijo, naj pove dalje povest o močnem Samsonu.

»Ali se vam zdi lepa?« pravi starček.

»To se ve, da je! Včeraj ste povedali, kako so Filistejci rešili Samsonovo uganko in pridobili trideset sukenj v stavi,« odgovori eden kmetov, naslonjen na motiko.

To mirno veselje pa jim je prestrigel deček, ki je zavpil: »Lejte, lejte, Turki!«

Res so dirjali čudni možje proti vasi. Na pol oblečeni, umazani in rjavji, so sedeli na iskrih konjičih, ki so jih urno nosili kot lastavke po zraku. Strah je prevzel vso družbo, ko so začuli krik: »Turki!«

»To niso Turki, cigani so!« pravi star mož, oprt na palico. »Ti nam ne store nič žalega na vasi, posamezne bi morda že prijeli.«

»Hudobni ljudje so to brez vere in Boga,« reče kmet, ki je držal motiko —; »sam Bog nas varuj in mati božja! Ko bi le kaj več mož bilo tukaj, vse je na polju!«

»Lesem jezdiijo!« reče neka ženska. »Bezimo v hiše!«

»Ne bojte se!« pravi oče Bernard. »Če imajo tudi slabe namene, Bog varuje nedolžnega.« Rekši pa se je starcu roka tresla; nevede prime dečka Jurija za roko s svojo blagoslovljeno desnico, ki bi ga bila morda branila pred tridesetimi leti, ali zdaj je delala križe, za bran je bila pretežka.

Cigani so bili že tukaj. Bilo jih je res strašno gledati, kako so malim konjem viseli naprej črez grivo ter jo drevili naravnost proti hruški. Zdajci se razbeže otroci in žene, le menih z grajskim dečkom in z nekaterimi možmi ostane na mestu.

»Vi imate tukaj lepega dečka,« pravi dolgi cigan Samol ter stopi s konja, in ž njim tudi nekateri njegovih tovarišev. »Ali bi ga ne hoteli nam izročiti? Sicer mu dobro ravno ne bode pri nas, pa vendar radi bi ga, staremu očetu tukaj nima kaj pridovati.« Rekši pristopi cigan zasmehljivo in zgrabi malega dečka, ki se je jokaje zastonj izkušal skriti za očeta Bernarda.

»Kaj bi radi? Proč!« reče menih Bernard in stopi brez strahu ciganu nasproti. »Poberte se, kujoni, da vas božja roka ne zadene! Kaj hočete s tem dečkom? Nihče se ga ne bo dotaknil brez kazni; nedolžna kri vpije v nebo.«

»Ha, ha!« se zasmeye divjak. »Slabo ste naleteli na poslušavce, ako ste menih, kakor se mi vidi; nas se take pridige ne primejo.« Drugi cigani, ki so sedeli še na konjih, so priglanjali glavarja, naj naglo opravi; zato zgrabi stari hūdodelnik slabega starca in ga odrine, da bi prijel dečka.

»Stoj, pritepuh, ne boš ga ne!« pravi zdaj kmetiški mož, ki se je podpiral na motiko, vzdigne svoje orodje in gotovo bi bil razklal ciganu črepinjo, ko bi ne bil ta naglo kot maček odskočil. Starec, ki je slonel ob palici, je jel na pomaganje klicati. Toda cigani naglo poskačejo s konj, in oba kmeta sta ležala pri tej priči prebodena in krvava na tleh. Prikazal se je tam pa tam kakšen možiček izza ogla, toda videvši, da je sam, sovražnika pa mnogo — se je skrtil tudi on.

Samol zagrabi fantiča za roko in ga posadi na konja, sede zanj, in preden je človek vedel, so bili odjahali cigani, naglo kot strela. Oče Bernard omedli.

Vaščani so se zdaj šele zbirali: eni so pritekli s polja na silno kričanje in vpitje, eni iz hiš, eni so strmeli, eni molili, nobeden ni vedel, kam bi se dejal; in preden so se zmenili, da bi bilo dobro naznaniti to grozovito novico v grad, so bili cigani lahko že za deveto dolino. Naposled vendar teko kaki

trije na grad Kozjak in vpijejo, da so cigani dva kmeta ubili, očeta Bernarda na tla potepili in gospodiča Jurija na konja posadili in odpeljali.

Peter se je delal osuplega. Nič ni zapovedal, ne tako, ne tako. Hlapec Ožbe pa brž zdrami hlapce na konje, da bi jo udrli za cigani. Zdaj šele se Peter domisli, da pojde tudi on; zapove torej, naj še njega počakajo, da se opravi in opaše meč. Da se mu pri tem opravku ni nič kaj posebno mudilo, to si misli lahko vsak sam. Tudi stari hlapec Ožbe je ob tla bil s peto na dvoru in zadosti razločno godrnjal: »Ta pokveka ni za drugo, kakor za zamudo in nagajivost.« Malo je manjkalo in bi bil nepokoren odjahal. Morda bi bilo bolje.

Sonce je že zahajalo, ko je z grada Kozjaka dirjalo krdelo hlapcev v svetlem orožju, na čelu grbavi in grčavi Peter, ciganom po sledu. Pa kmetje, ki so gledali za njimi, so videli precej, da so že pri gozdu zavili po nápačnem potu. »Na levo! Na levo!« so kričali sicer, ali kdo bi jih bil slišal tako daleč!

Tema nastane. Kmetje se razidejo žalostno in zapro in zapahnejo tisto noč posebno trdno vežna vrata. Gori v gradu prečujejo vso noč in čakajo, kdaj se bodo vrnili hlapci in s seboj pripeljali dragega dečka, ljubljenca vsakega posebej. Zlasti očeta Bernarda je bila vrgla skrb na posteljo, tembolj ker je menil, da je te nesreče — grozovite nesreče le on kriv.

Drugi dan je sonce vzhajalo lepo, rdeče, da nikdar tako, ali Petra in hlapcev le ni bilo z dečkom. Šele proti večeru pridejo — pa brez njega, ki so ga iskali. To se ve, da ga je Peter le na videz iskal, zapovedoval je nalašč jezdit po potih, ki so bili najbolj uhojeni, koder ne bi bil nihče sledil roparjev. Vendar se je delal grozno skrbnega, in ker ga ljudje niso poznali, so bili res tako neumni, da so ga imeli za neutolažljivega.

Po vsej okolici so milovali ubogega otroka in njegovega očeta vrlega Marka Kozjaka, ki pač ni zaslužil take hude nesreče.

Sedmo poglavje

Potihnil ti vihar ni v prsih boja;
le hujši se je zbudil črv nekdanji,
ak prav uči me v revah skušnja moja,
bolj grize, bolj po novi krvi vpije.

Fr. Prešeren.

Preteče zopet mesec dni. Hrup zavoljo ciganskih roparjev potihne. Kmalu se je le še malokdo menil o tem, zakaj časi so bili hudi, nemirni, vsak dan so se godile čudne

reči. Plemenitniki, mogočni gospodje so se bezali med seboj, drezali in tlačili so podložne kmete, najhuje pa so pritiskali Turki. Tako se je v splošnem vretju izgubil, rekel bi, posamezni človek.

Nekega dne se oglasi v gradu Kozjaku krošnjar, ki je vsakovrstno drobnino prodajal od grada do grada, od hiše do hiše, pri tem pa prenašal novice kakor vsi kramarji.

»No!« je začel grajski hišni, stari Mari, in drugim ženskim služabnicam na Kozjaku: »Ali bomo kupčevali kaj, dekličiči? Jaz nosim v tovoru na hrbtu lepe nogavice, bele, pisane, na Laškem delane; imam lepe čepice, zavijače, s srebrnimi nitmi prevezane; gladke šivanke in ostre iglice; tenkó končevje, zdravila za trebuh, za rane; potlej nosim tudi igrače otrokom; hajdi, dekličiči moji, barantajmo, vse dam na pol zastonj, le polovico mi boste plačale.«

»Igrače in vse lepe stvari bi vam bili pri nas pokupili,« odgovori stara hišna Mara, ko krošnjar razklada svoje lepe reči strmečim dekličem po mizi, »pa morali bi bili priti pred kakimi tedni, zdaj smo žalostni, ne moremo kupovati kratkočasnih reči,« in starka si briše s predprtom solze iz oči. »Imeli smo gospodiča, lepega dečka, kakor angela iz nebes, pa cigani so ga vzeli in duhovnega očeta so pobili, da gotovo umro, preden gospod pridejo iz vojne.«

»Ako morate pa že žalostni biti,« govori prodajavec, gredoč pa je pripovedoval kupčevkam: »Toliko velja to, toliko to; ali tudi v žalosti je treba veselja, zato barantajmo, kupčujmo! Kako, ali bova midva kaj poiskala, stari?« vpraša starega Ožbeta, ki je z vratarjem in hlapci prišel zraven. »Jaz imam lepe nožiče, oglavnice za sokole —.«

»Kar je rajni stari gospod umrl, ne lovimo več ptičev; sokolov nimamo, čemu nam bodo oglavnice,« odgovori Ožbe. »Kaj imate še?« »Vse imam; kaj bi pa radi, stari moj?« vpraša krošnjar.

»Ali imate tudi sedla?« pravi Ožbe in namežikne hlapcu, ki je ogledoval drobninarško blago.

»Ne, tega pa že nimam,« odgovori prodajavec malo bolj tiho.

Družina izbira in izbira, kupuje in plačuje. Gredoč pa jim krošnjar razklada, kaj je tukaj in tukaj videl in slišal novega. Najznamenitejši, kar jim je povedal, je bilo pač to, da je vojska pred Celjem, v kateri je bil tudi grajski gospod Marko, pregnala sovražne čete Vitovčeve, in da se skoro povrne nazaj. Ta novica je zbudila veliko veselje

med grajskimi; ko so se pa domislili, da najde gospod vse prazno in ljubljene sina ne bo, je utihnilo vse.

Krošnjar pobere svojo zbrav v visoki svoj tovornik, prime za gorjačo, opaljeno in z železom okovano, ter se poslovi. »Stojte, nekaj bi bil pozabil, le za las je manjkalo!« s temi besedami se obrne krošnjar že na vratih. — »Kaj, ko bi poklical kdo vašega gospoda, naročeno mi je nekaj, da mu povem.«

»Gospod ne pridejo dol, morate k njim, ali pa povejte meni, da jim naznanim,« odgovori Ožbe.

»I, no, povejte mu, ako hoče, naj pride; jaz sem se oprtal, krošnje ne odložim. Mož mi je pa velel, da moram besede povedati njemu samemu.«

Peter pride in škiljavo pogleda krošnjarja. Marsikoga je skrbelo, kaj neki pove tujec gospodu na skrivaj, ali že na pogled Petrov se umaknejo vsi.

»Kaj hočete?« vpraša Peter krošnjarja osorno.

»Dol v dolu v hosti sem srečal človeka, rjavega in hudogledega, da bi se ga bil kmalu ustrašil; gorjačo sem bil že stisnil. Ta mi je naročil, naj vam povem, da pridete drevi dol pod skalo — morate že vedeti, kje je — pa da prinesete s seboj tisto, kar ste mu obljubili. Ko bi se ne domislili, je rekel, naj vam imenujem — jaz sem že pozabil koga.«

To je pretreslo in omeščalo Petra. Namesto prejšnje osornosti ga je bila sama vljudnost; zakaj posnel je iz prodajavčevega govora, da nihče drugi ni, ki ga kliče, kakor sam cigan Samol, ki mu je bil prodal bratovega sina. Naglo poseže v žep in stisne možu dva zlata v roko, roteč ga, naj ne izpregovori nikomur nič o tem.

»O Bog varuj!« reče krošnjar, ko vidi rumenjake v roki. — »Jaz znam držati jezik za zobmi. Ne bojte se, gospod!« Rekši vesel odide.

Strahoma je Peter videl, da cigan prisege že ni držal popolnoma, da je že tretjemu človeku nekoliko izdal. Kaj ko bi se vse zvedelo? Ta misel mu ni dala miru. Koliko bi bil dal, ko bi hotel cigan umreti, da bi tako nihče ne vedel za njegovo hudobijo! Naposled sklene, da pojde ponoči na omenjeni kraj, zakaj bal se je, da bi cigan sicer ne prišel sam v grad, kjer bi ga bili precej spoznali, ali pa, da ne bi celo kar razglasil tega hudodelstva.

Med Šumbregom in Kózjakom je kako uro dolga ravnina, gosto zarastla še danda-

nes. Tačas, ko se je godila naša povest, so stala ondokaj velika drevesa; zdaj pa je romalo že nekatero drevo iz te hoste v ogenj in iz ognja v zemljo, v kateri se je porodilo in zredilo; marsikatera deska iz te hoste gnije v zemlji ali se kadi pod visokim podstreškom v kmetiški hiši.

Bila je mrzla noč. Mesec je bil že blizu zahoda. Pod kosmato smreko čepi dolgin cigan Samol. Zebe ga, zakaj zobje mu drgečejo v ustih in roke pomalja v ogenjček, tolik, da bi ga bil lahko v prgišču odnesel. Ni se upal večjega zakuriti, bal se je, da bi ga kdo ne zapazil, ali da bi bil svit privabil kakega človeka. Zraven cigana pa je tičal oster nož, vedni spremljevalec in edini ciganov prijatelj. Okoli se je čul tuleči glas lačnega volka, poprej bolj domačega v naši domovini, plahi zajec se je upal izpod grma na pašo, sova je ukala vrhu dupla. Kadar se je kaj zgenilo, vselej je cigan pogledal okrog sebe.

»Ne bo ga!« godrnja sam s seboj ter si gladi razkuzmáni črni podbradek. »Gorje mu, ako mi ne pride! Jaz menim, da mu je kramarski pricvrknjenec naročil, menda mu je bil vendar na mislih moj nož, ki sem mu ga nastavljal na goltanec. Maščeval sem te, moj sin! Celo plačilo sprejemem za to. Drugo muho sem ujel na limanice; tepec potlačeni, ki mi je izročil fanta, meni, da je pridobil graščino! Ha, meni si jo pridobil! Jaz bom videl, ali ne dobim denarja pri njem, kadar hočem, jaz, ki ga imam na vajetih.« Tako in enako je govoril cigan sam s seboj in dokladal po malem suhega dračja na ogenj.

Zdajci se zasliši človeška stopinja po stezi, ki je držala mimo smreke. Samol potepta ogenj, izdere nož iz zemlje ter se vzpne ob smrekovem deblu.

Strahoma prileze druga postava po stezi, prvi neenaka, majhna, grčava — namreč Peter, gospod s Kózjaka.

»Le bliže, gospod strahopetec z grada!« pravi cigan, čigar mačje oči so precej spoznale, kdo je.

Peter z mesom in telesom — se zgane, ker cigana ni videl izprva. Cigan upiše ogenj iz iskric, ki so bile še žive.

»Si li prinesel obljubljeni denar, skrček moj?« vpraša cigan gospoda s Kózjaka.

»Prijatelj moj z Jutrovega, ali se pa izkažeš, da si izpolnil pogodbo? Kam si dejal otroka? Ali je varno spravljen za vse življenje, za večno?« vpraša Peter.

»Prodal sem ga na Turško, janičar (turški vojak) postane, in nikdar ga ne boš videl,

razen če greš na vojsko zoper Turke; tedaj ti utegne nevedoč razbiti tvojo izveženo glavo, prijatelj moj z grada! S svojimi prijatelji sem se sprl, svojega konjiča sem razjezdil, da je legel tik ceste za vekomaj, in potlej še vprašuješ, ali sem zaslužil. Dal mi boš torej toliko, kolikor si obljubil, in še toliko, kolikor je na tebi ali pri tebi, ljubi moj sosed!«

Peter mu dá denar, cigan ga spravi.

»Veseliti te mora, ti človeček plemenite krvi in grbave postave!« pravi cigan, zasmehovaje gospoda Petra, »veseliti te mora, da boš imel tako daleč, notri na Turškem, ljudi, ki ti bodo v rodu, celo vojaki janičarji, vzrejeni in poučeni v veri Mohamedovi. Lehko se boš hvalil in bahal: tebi enakega ni v deželi.«

»Ne pozabi, grdin, kdo si ti in kdo sem jaz!« pravi Peter ves nevoljen, da ga zasmehuje tak človek.

»Kdo si ti?« se smeje Samol. »Čakaj, povem ti! Ti si peresce na veji: jaz pihnem, pa odletiš; jaz zinem eno, pa te ni drugje ko pod vislicami. Ali umeješ? Pogorel si, kakor jaz. Ali pa te jaz primem za vrat in ti obrnem oči, da ne boš vedel, ali so zadaj ali spredaj; konec tega, daj mi vse, kar imaš tukaj, če rad ne, i, no — boš pa nerad. Drugo pot se utegnem oglasiti sam v tvojem gradu, ko me bodo malo izgrešili ljudje.«

Zdaj je Peter popolnoma razvidel, kaj je storil. Hotel se je odtegniti gospodstvu svojega brata in bodoči oblasti njegovega sina, hotel je postati sam svoj gospod, prestrašil se ni nobene ovire, in glej — prišel je v še bolj poniževalno oblast — pod oblast sirove-mu divjemu ciganu.

Prostosti je iskal in zdaj ga imenuje izrodek, izvrženec hlapca. Zdaj je videl, da ga cigan lahko pestí po volji, in da ga res misli pestiti, on, ki sam vé njegovo skrivno hudobijo. Odstopiti Petru seveda ni bilo lahko, hudodelstvo je že vpilo v nebo: »Prodal si ne samo telo svojega sinovca, temveč tudi dušo njegovo, zakaj Turki mu bodo izruvali iz srca še vero.« V poslednjih ciganovih besedah mu je zvonilo vse natanko.

Naprej je hotel torej Peter. Vse zapreke mora odstraniti, tudi cigana. Pa kako bi mu prišel do živega — dolginu, močnemu ko biku? Cigan bi bil pozobal devet takih, kakršen je bil Peter, suh ko goba in slaboten.

Vse se je vrtelo Petru v glavi. Upro se mu oči na ciganov nož, ki je tičal za stežaj od njega. Kakor bi trenil, ga Peter Kózjak izdere in sune cigana. Ali še z večjo urnostjo

Kot blisk z jasnega prizadene Marka novica, da so mu roparji odpeljali sina

prime cigan Petra za roko ter ga podere vznak in mu izvije nož. Zdajci je bil v rokah grozovitemu človeku, življenje mu je viselo na lasu, nihče mu ne bi bil mogel pomagati, ko bi mu bil hotel sovražnik povračati.

»Kaj meniš, prismuknjeneč, da cigan Samol brusi nož za svoje drobovje?« pravi cigan, kakor da bi se ne bilo zgodilo nič posebnega. Peter jame prositi in se izgovarja, da je hotel cigana le ostrašiti in druge abotne reči.

»Za šalo si me hotel?« govori zasmehljivo cigan, tiščeč gospoda za vrat. »Kaj ko bi ti jaz porinil nož le za šalo pod rebra? Morda bi bilo bolje zate, ki napadaš po mačje od strani.«

Smrt in božja kazen stopita hudobnežu pred oči, mrzel pot ga oblije; zdaj ledeno, zdaj vroče mu prihaja. Naposled odjenja ciganova pest, nož skrije za pas, in Peter je prost. Hotel jo je naglo pobrusiti, da se ne bi vrag njegov premislil. »Daj mi prej možnjo,« reče cigan, »drugo pot se vrnem in te pridem pogledat na grad, kako kaj gospodariš. Sporočim ti morda tudi, kako ti kaj živi bratov sin, ali se mu toži po tako dobrem stricu, ali kajli; zakaj zvedel bom vse. Kadar bo turški paša, ti utegne pripeljati četo Turkov pred grad, toda sive lase boš imel tačas in dobro si zgradi rove, zakaj vojak bo iz njega, da mu ne bo vsak janičar prilika. Le glej, da pridobiš mnogo denarja, pa odpodiš brata, kadar ti pride na dom.«

Rekši se grohoče cigan ter odide. Peter, največja reva v človeški koži, odide domov. Gotovo je bil obljubil sam sebi, da ne gre nikdar nikoli več ponoči nikogar čakati, ne prijatelja ne sovražnika, ker je že dvakrat ponoči težko ušel smrtni nevarnosti. Na mestu pa je bilo zopet samošno. V vzhodu se je rdelo obnebje, in kmalu nastane lepa jutrnja zarja. Pač res, dan preganja hudo delce, noč jih prikriva!

(Nadaljevanje)

ZA DOBRO VOLJO

ČE BI MOZJE KUHALI

Pepeta Bertonec je prosila žena, naj ji pripiše kuharski recept iz radia. Vestni in poslušni Pepe je seveda ustregel njeni želji ter zvesto zapisal vsako besedico, ki jo je ujel iz zvočnika. Smola je bila le v tem, da je ujel dve postaji hkrati. Ena je oddajala kuharska navodila, druga pa telovadne vaje in tako je nastal tale imenitni kuharski recept:

Roke v bok. Deni pest moke na ramo. Dvigni koleno in pregiblji palce, nato pa dobro pomešaj v pol litru mleka. Vdihavaj hitro eno žlico ruma, iztegni noge ter stisni dve kuhani jabolki skozi sito. Izdihavaj, dihaj naravno ter stresi v skledo. Pozor! Lezi na tla ter naglo stepaj beljake treh jajc. Pripogibaj telo naprej in nazaj, dokler ne zavre. Čez deset minut potegni posodo s štedilnika ter se po životu odrgni s platneno brisačo. Dihaj normalno, še enkrat premešaj, obleci se v volneno obleko ter postavi jed na mizo z vinsko omako.

NI VREDEN, DA GA SONCE OBSIJE

Kmet je poslal hlapca na njivo delati. Ko pa je prišel za njim, ga je našel za grmom spečega. Zbudil ga je ves ogorčen in ga ozmerjal: »Lenuh, nisi vreden, da te sonce obsije.«

»Saj zato sem se pa v senco vlegel,« se je odrezal hlapec.

KAKO SE JE GOSTISA IZ POLJANSKE DOLINE POSLOVIL OD DOMA, KO JE SEL V AMERIKO

»No, Minka, zdaj pa sriečn! Ari' na aign², ari na atrake³, ari se slabih ldi, d'nar je pa u binkl⁴.«

V »binkl« pa je bilo celih — dvajset krajcarjev...

¹ »ari« — varuj, ² »aign« — ogenj, ³ »atrake« — otroke, ⁴ »binkl« — miza z notranjim prostorom, v katerem gospodinje mesijo kruh, v nekaterih krajih ji pravijo tudi »mentrga« (opomba uredništva).

Sauska

Dr Gustav Jpavèc

Allegro vivace

Moški
zbor

f Šu-me, šu-me ur-ho-*mf* ui dreves, šu-me, šu-me ur-ho-*poco ritard.* ui, šu-me, šu-me ur-

a tempo

Pod dru-jem

poco ritard

ho-*f* ui. Pod dreujem Sa-*ff* ua, Sa-ua šumi. U-meš li šepet dreves, al-*poco ritard* veš kaj re-ka šu-

molto meno mosso

pp

poco più mosso

mf

mi? Dre-uo še-pe-če ta-ko, — dre-uo še-pe-če ta-ko: — Ka-ko, ka-ko le-
J ual šu-mi ti gla-san, — i ual šu-mi ti gla-san: — Ka-ko, ka-ko je
Ka-ko le-
Ka-ko bi-

po je doma, kjer de-ček ho-dil sem žnjo, ka-ko, ka-ko le-po je doma, kjer de-ve rojstne so
bi-lo težko, po-da-ti otu-jo se stran, ka-ko, ka-ko je bi-lo težko i dom pu-sti-ti i
po ka-ko
lo ka-ko

Ka-ko, ka-ko le-po do-ma, kjer de-ve roj-stne tla! —
Ka-ko, ka-ko bi-lo tež-ko i dom pu-stit i njo! —

tla! Ka-ko, ka-ko le-po je do-ma, kjer de-ve roj-stne so tla! —
njo! Ka-ko, ka-ko je bi-lo tež-ko i dom pu-sti-ti i njo! —
Ka-ko, ka-ko le-po do-ma, kjer de-ve roj-stne tla! —
Ka-ko, ka-ko bi-lo tež-ko i dom pu-stit i njo! —

Dragi rojaki!

Po obisku v sloveči Postojnski jami, se boste pri nas najbolje odpočili in okrepcali. Vsi, ki so nas doslej obiskali, so bili zelo zadovoljni z izbiro, postrežbo in cenami

Vas vljudno vabi

GOSTINSKO PODJETJE JAMSKA RESTAVRACIJA POSTOJNA

SLOVENCİ - ROJAKI!

Kadar potujete v domovino,
poskrbite za zavarovanje nevarnosti,
ki Vam prete na poti

- ▶ Vas osebno zoper nezgode
- ▶ Vaš avtomobil za poškodbe
- ▶ Vašo zakonito dolžnost jamstva za poškodbo tujih oseb ali stvari
- ▶ Vašo domačijo v starem kraju za požar in druge prirodne nesreče

zavarujemo po ugodnih cenah in pogojih

Državni zavarovalni zavod

Direkcija za LR Slovenijo v Ljubljani — telefon 39-121

Podružnice in zastopstva v vseh večjih krajih Slovenije.